

SPECIÁLNÍ HISTOLOGICKÉ TECHNIKY

SPECIÁLNÍ TECHNIKY SVĚTELNÉ MIKROSKOPIE

KONVENČNÍ HISTOCHEMIE

Histochemická reakce:
hledané struktury se prozradí vytvořením
barevného reakčního produktu
in situ
s původně nebarevnou reagensí

- Detekce
- prvků (iontů)
  - nukleových kyselin
  - lipidů
  - sacharidů
  - pigmentů
  - proteinů (aminokyselin) – dnes neobvyklé, nahrazeno imunohistochemickými metodami

PŘÍKLADY HISTOCHEMICKÝCH REAKCÍ I

prvky (ionty)

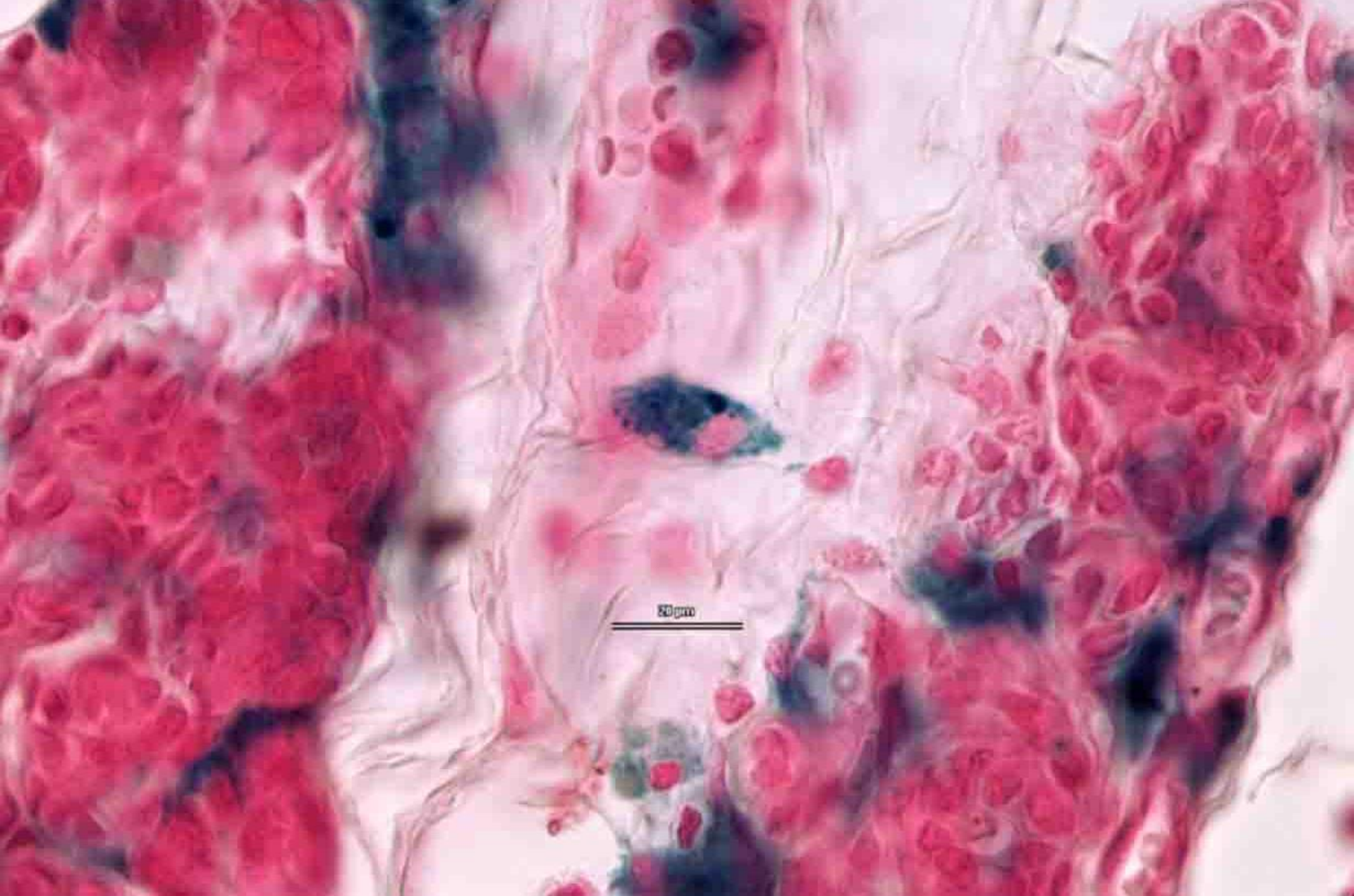
- Kossova reakce (substituce AgNO_3) = Ca^{2+} (kalcifikace)
- Perlsova reakce (vznik Berlínské modři) = Fe^{3+} (hemosiderin)

nukleové kyseliny

- Feulgenova reakce (HCl + Schiffovo reagens) = DNA

lipidy

- PFAS reakce (PerFormic Acid + Schiffovo reagens) = průkaz dvojných vazeb (fosfolipidy, lipofuscin, také keratin)

Perlsova reakce

hemosiderin - siderofágy

PŘÍKLADY HISTOCHEMICKÝCH REAKCÍ II

sacharidy

- PAS reakce = polysacharidy s vicinálními glykoly (neutrální polysacharidy)
- diastáza nebo α -amyláza + PAS = odlišení glykogenu
- HID (high iron diamine) = sulfatované glykokonjugáty
- Hale-Müller (koloidní Fe) = kyselé mukopolysacharidy

pigmenty

- Gmelinova reakce (oxidace) = bilirubin, hematoidin

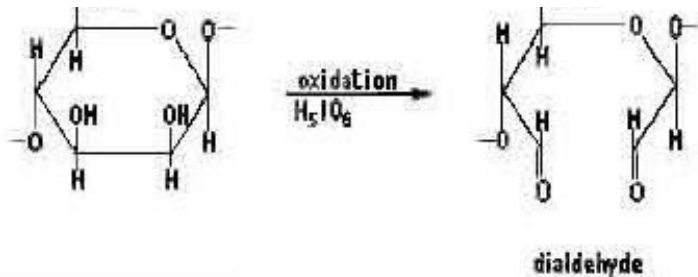
proteiny (aminokyseliny)

- Millionova reakce = tyrosin
- Sakaguchiho reakce = arginin
- tetrazotová benzidinová reakce = tryptofan

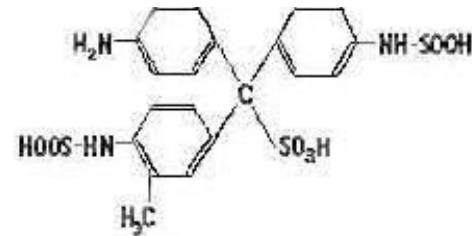
PAS reakce (periodic acid – Schiff)

neúplně specifická oxidativní metoda pro průkaz **složených cukrů** v buňkách a tkáních

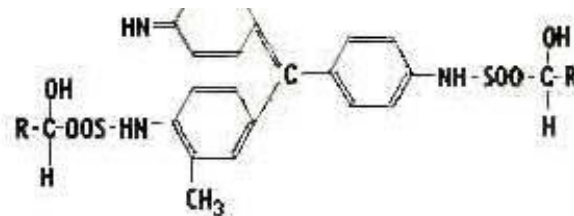
1 oxidace sousedních (vicinálních) volných glykolových skupin kyselinou jodistou (**Malapradeho reakce**)

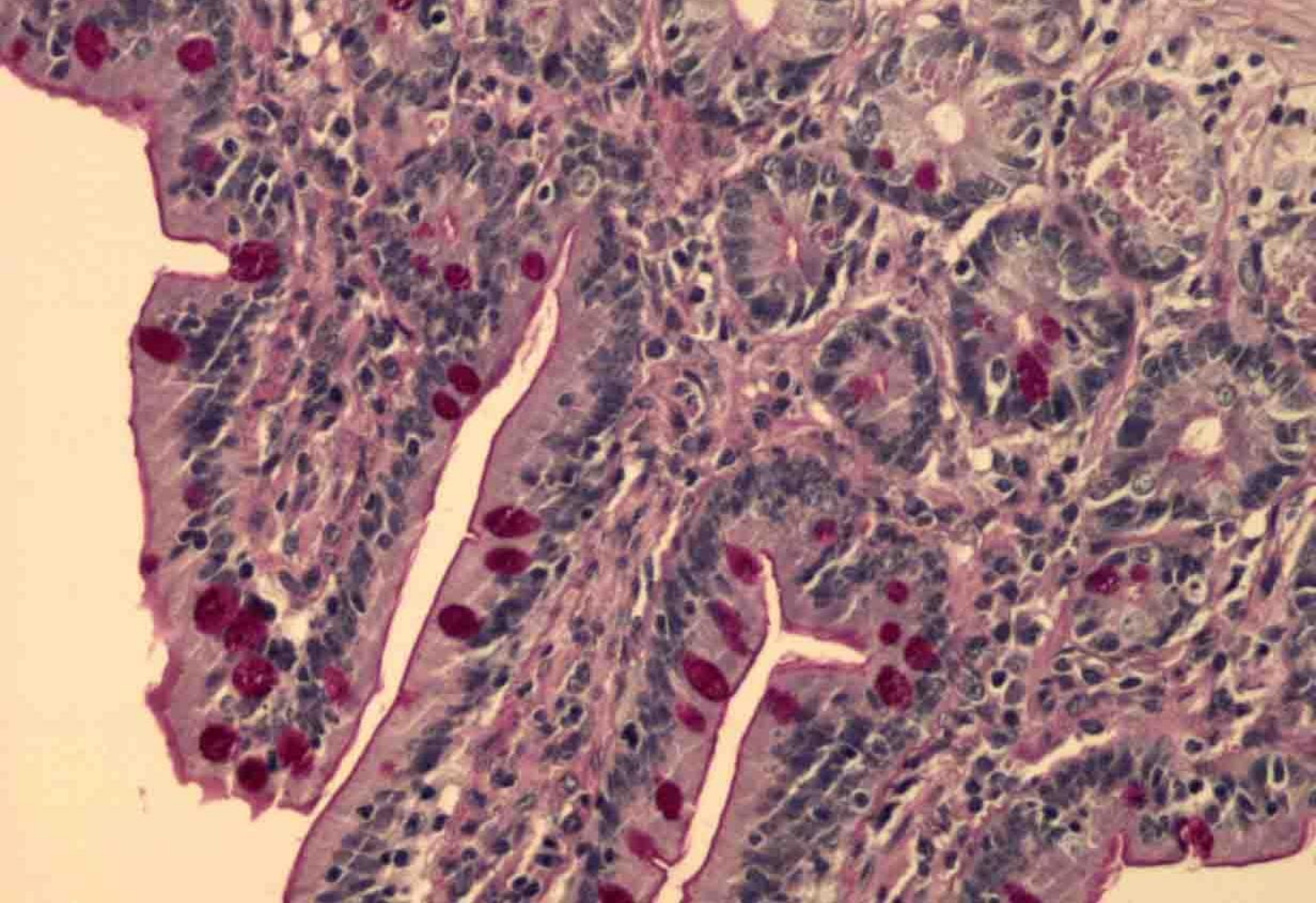
2 průkaz přítomnosti nově vzniklých aldehydových skupin Schiffovým činidlem **Schiffovo činidlo** – leukoforma bazického fuchsínu (bezbarvá)

po reakci s aldehydy vzniká nová **červenofialová** sloučenina

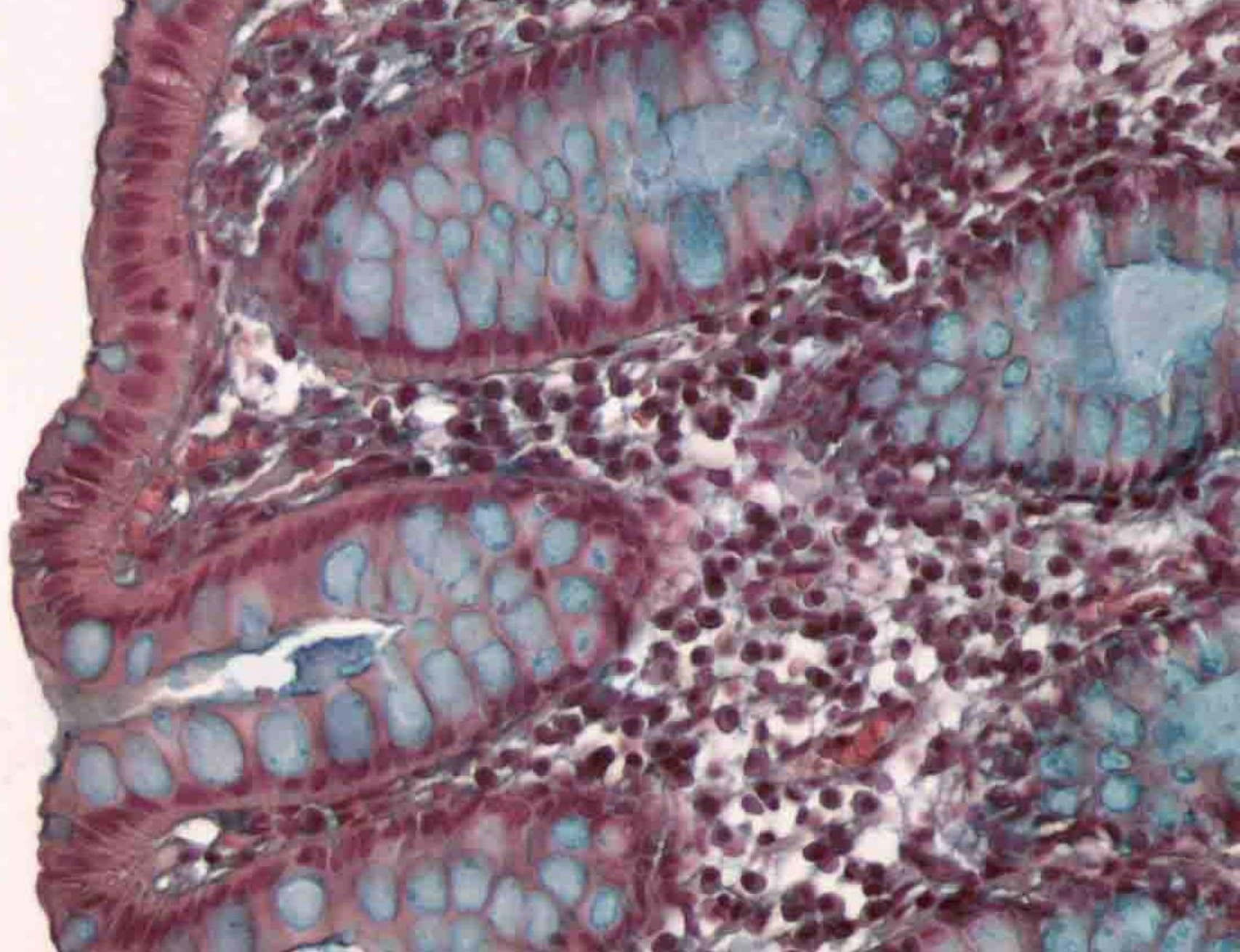

PAS reakce

neutrální muciny

Hale-Müller

kyselý glykokonjugát

ENZYMOVÁ HISTOCHEMIE

(katalytická)

hledáme **lokalizaci** a/nebo **aktivitu** určitého enzymu

- nejprve vznikne reakční produkt po zpracování **substrátu** hledaným enzymem,
- pak je reakční produkt zviditelněn (vizualizován) vytvořením **barevné sloučeniny *in situ***

Co musí být zachováno:

- aktivita enzymu („nativní“ vzorek, vhodné pH a teplota)
- stabilita reakčního produktu i finální barevné sloučeniny
- struktura tkáně

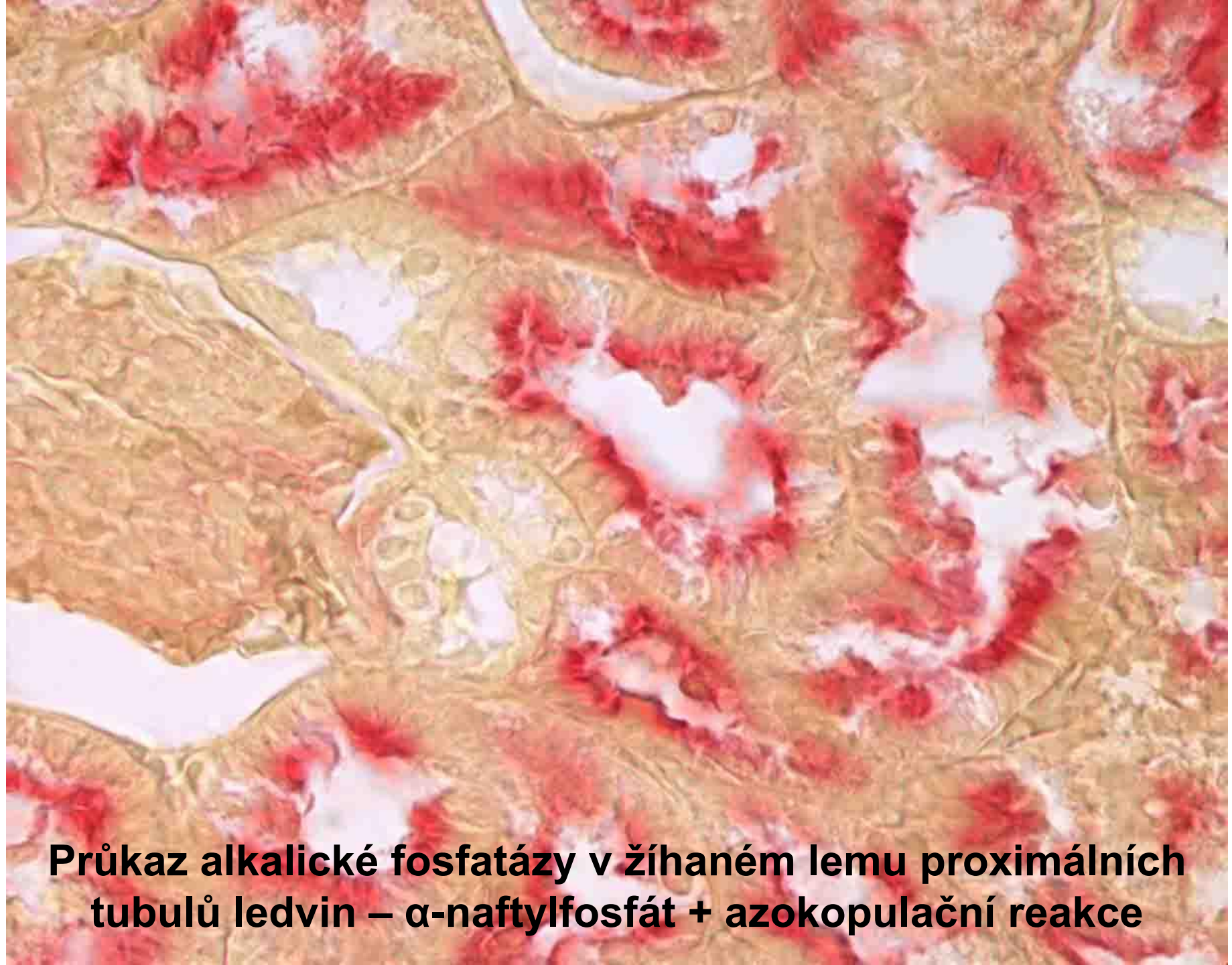
enzymu tedy nejprve nabídneme vhodný **substrát**, vznikne **reakční produkt**

- **fosfatázy** různé fosfáty - glycerolfosfát (zastaralé)
  - NP (α -naftylfosfát)
  - BCIP (5-bromo-4-chloro-3-indolylfosfát)
- **dehydrogenázy** oxidovatelný substrát odštěpující vodík
- **oxidázy** oxidovatelný substrát
- **peroxidázy** peroxid vodíku
- **esterázy** hydrolyzovatelný ester
(specifické a nespecifické)
- **glykosidázy** glykosidická vazba
(cukry, glykoproteiny i glykolipidy)
- **sulfatázy** sulfoestery
- **nukleotidázy** nukleotidový řetězec
- **reduktázy** redukovatelný substrát
- **proteázy** protein nebo peptid

pak se reakční produkt zviditelní **chromogenní** reakcí

- precipitační reakcí (barevné nerozpustné soli kovů Pb, Co, Sr, Ce – např. sulfáty)
- simultánní azokopulací (naftol odštěpený ze substrátu se převede diazoniovou solí na nerozpustné azobarvivo)
- indigogenní reakcí (indoxyl odštěpený ze substrátu je vzdušným O₂ oxidován na indigo)
- tetrazoliovou metodou (bezbarvá tetrazoliová sůl se redukuje na formazan)
- diaminobenzidिनovou reakcí (oxidace DAB na hnědou sraženinu)

Průkaz alkalické fosfatázy v žíhaném lemu proximálních tubulů ledvin – α -naftylfosfát + azokopulační reakce

ZYMOGRAFIE *in situ* (ISZ)

stanovujeme lokalizaci a/nebo aktivitu **proteázy**

metaloproteinázy (MMP-Zn)

serinové proteázy (chymotrypsin, trypsin, karboxypeptidáza, trombin, chymáza, tryptáza, kalikrein)

cysteinové proteázy (katepsiny, kalpainy, kaspázy, papainy, bromelain)

aspartátové proteázy (pepsin, chymosin, renin, retropepsin)

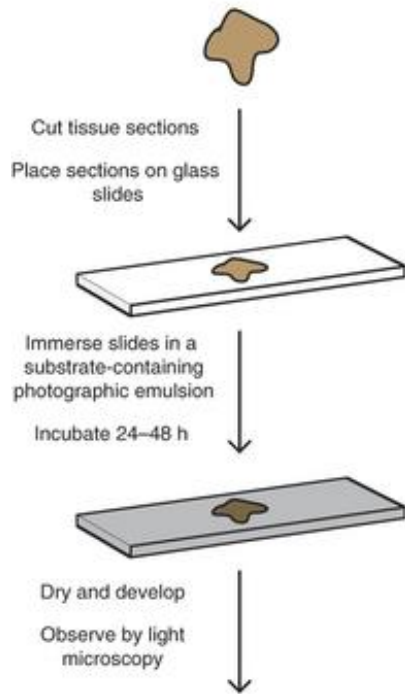
nezařazené proteázy (kedaracidin, chromoprotein, apoprotein)

ta se prozradí

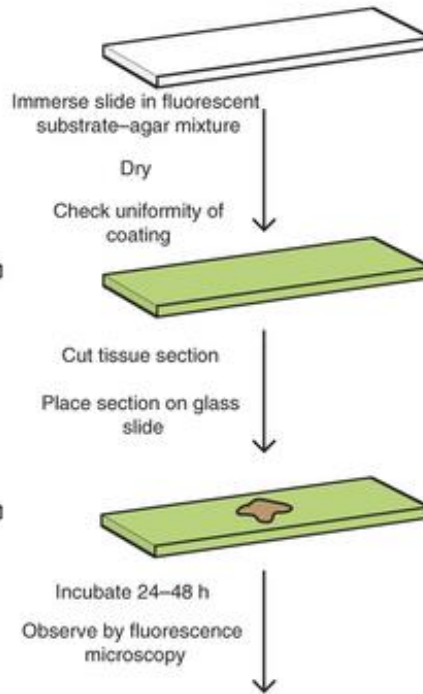
strávením (rozštěpením) substrátu *in situ*

a je vizualizována buď **fotograficky**, nebo **fluorescenčně**

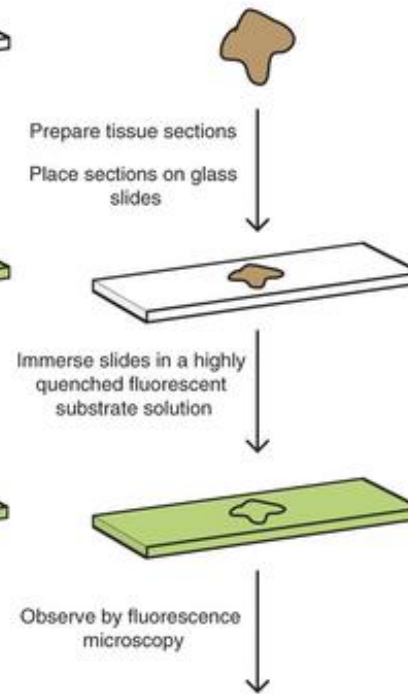
ISZ založená na fotografické emulzi

ISZ založená na fluorescenčně značeném substrátu

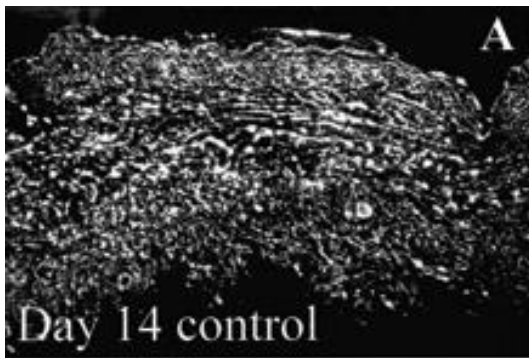
ISZ založená na fluorescenčně značeném, ale „zhasnutém“ (quenched) substrátu

Fotografická emulze obsahuje substrát, který je stráven. Po vyvolání vidíme prázdná místa.

Sklo je potaženo substrátem konjugovaným s fluorochromem. Po strávení vidíme prázdná (nesvítící) místa.

Řez se inkubuje se substrátem konjugovaným s fluorochromem a jeho zhasěčem (quencher). Po strávení dojde k rozsvícení dosud blokováného fluorochromu.

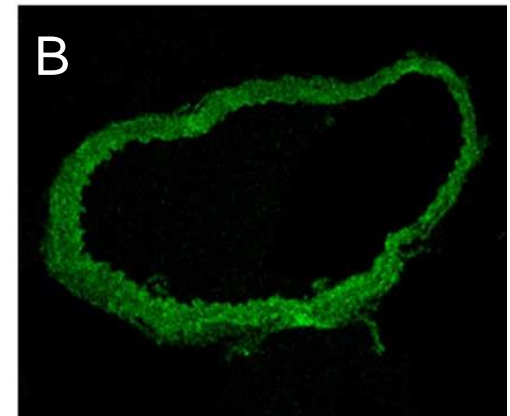
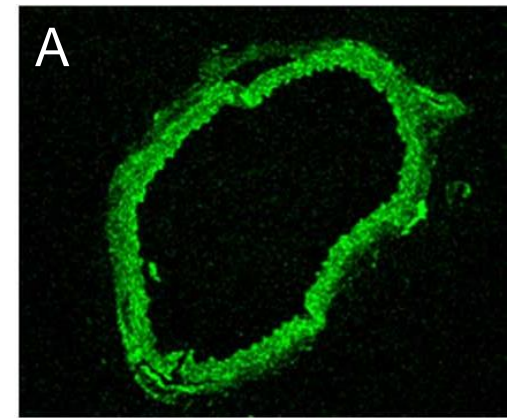
ISZ založená na fotografické emulzi. Bílé oblasti značí aktivitu metaloproteinázy ve stěně žíly (A). V pokusu B byl použit inhibitor metaloproteinázy TIMP-1.

No Inhibitor

TIMP-1

ISZ založená na fluorescenčně značeném substrátu. Tmavé oblasti značí aktivitu metaloproteinázy v buňkách lidského karcinomu prsu, tato aktivita byla inhibována TIMP-1.

ISZ založená na fluorescenčně značeném, ale „zhasnutém“ (quenched) substrátu. Zeleně fluoreskující oblasti značí aktivitu metaloproteinázy ve stěně myší aorty, která byla částečně inhibována na obrázku B.

AFINITNÍ HISTOCHEMIE

IMUNOHISTOCHEMIE

hledáme **lokalizaci určité látky** v buňce nebo v mezibuněčné hmotě

součástí molekuly hledané látky musí být nejméně jedna antigenní determinanta (**epitop**), hledaná látka se pak nazývá **antigen**

epitopem je specifický řetězec aminokyselin nebo monosacharidů, hledanou látkou tedy může být **protein, glykoprotein, polysacharid, lipoprotein** nebo glykolipid

na epitop se specificky váže uměle připravená **protilátka** (imunoglobulin)

Protilátka je označena **značkou**

- **fluorochrom**
- **enzym**
- **hapten** – malá neimunogenní molekula, která se stane imunogenní po vazbě na bílkovinu (biotin, digoxigenin)
- **těžký kov v EM**

Značka je následně vizualizována

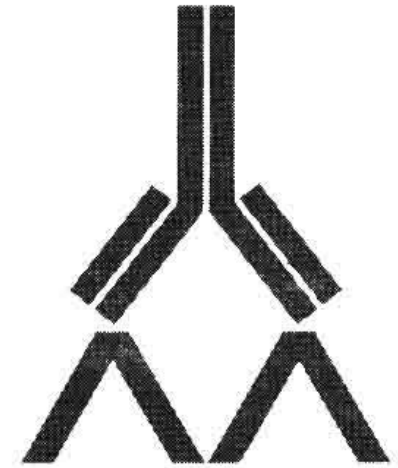
OVlivNĚNÍ VAZBY PROtilÁTKY NA ANTIGEN

- inkubační teplota
- inkubační pH
- inkubační doba
- vlhkost prostředí při udržování řezu
- koncentrace protilátky
- osvětlení
- typ a průběh fixace

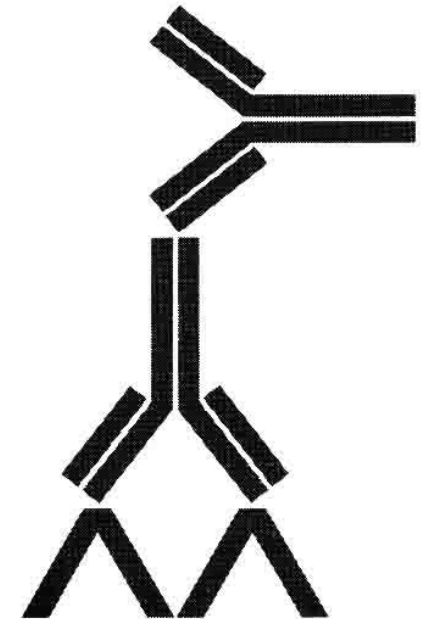
PROTILÁTKY POUŽÍVANÉ PŘI IMUNOHISTOCHEMII

1/ rozdělení podle použití

a/ primární protilátka – protilátka reagující přímo s hledaným antigenem

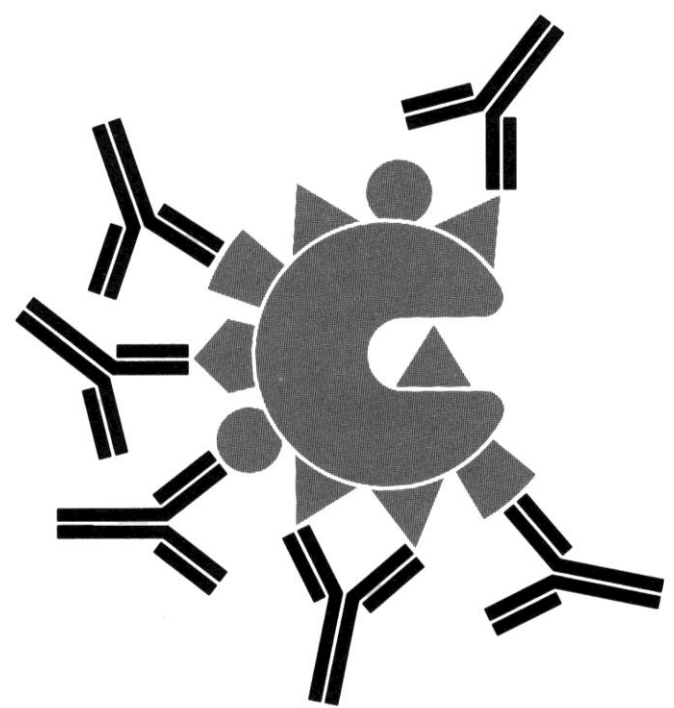

b/ sekundární protilátka - protilátka proti Ig živočišného druhu, z něž pochází primární protilátka

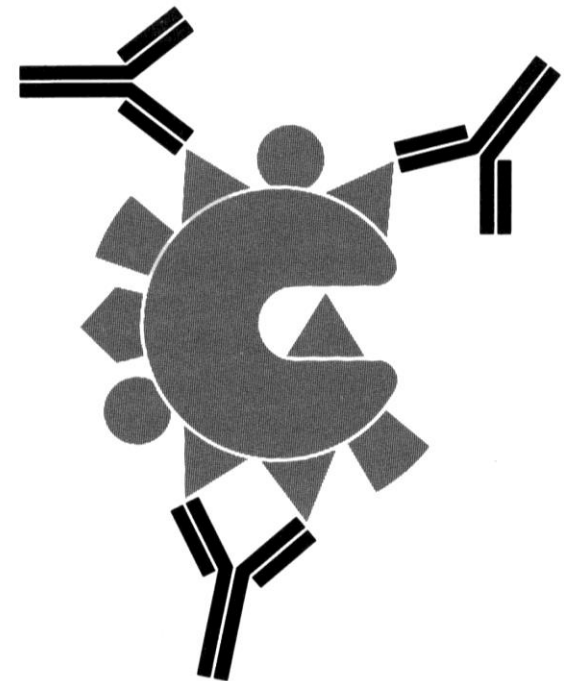

2/ rozdělení podle specifity

a/ polyklonální protilátka –
protilátka připravená imunizací
zvířete vybraným antigenem,
reaguje s různými epitopy
příslušného antigenu

b/ monoklonální protilátka –
protilátka připravená hybridomovou
technikou, reaguje jen s jedním
epitopem

POLYKLONÁLNÍ PROTILÁTKY

imunizace vybraného laboratorního zvířete
(myš, králík, koza, potkan, prase, osel, pes, kůň)
vybraným **antigenem**

frakce krevního séra (antisérum)

výhoda

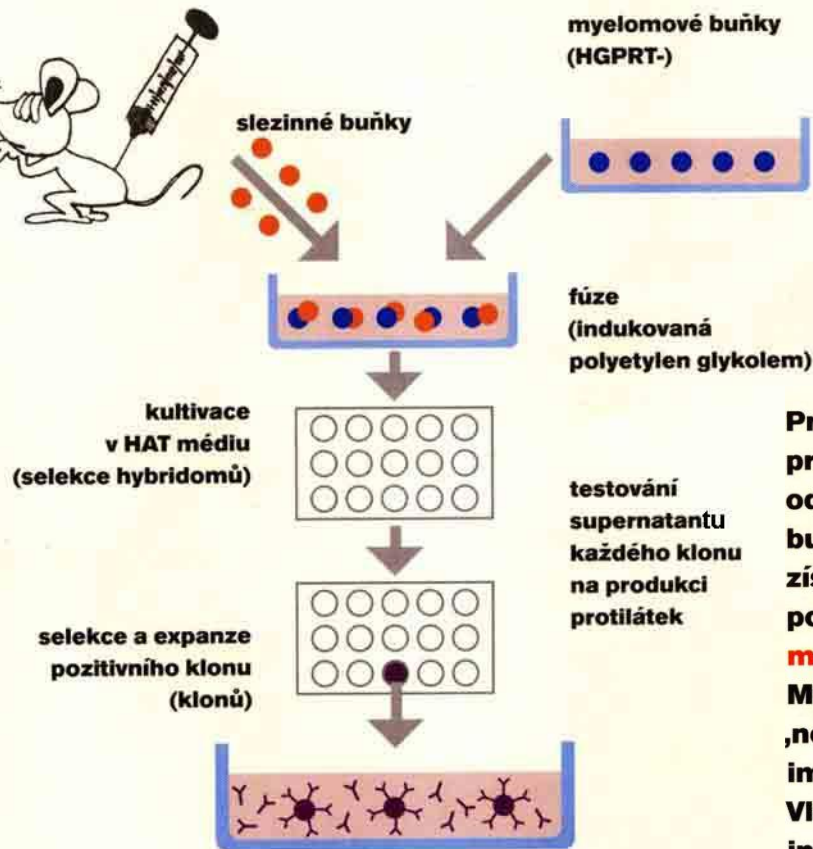
rychlost a jednoduchost

problém

nespecifické křížové reakce se stejnými nebo podobnými epitopy na různých antigenech

MONOKLONÁLNÍ PROTILÁTKY

Princip přípravy hybridomových buněk, které produkují monoklonální protilátky s definovanou specificitou, vychází z kombinace vlastností dvou odlišných rodičovských buněk v buňce jediné. Jednou z rodičovských buněk je **B-lymfocyt** produkující rozpustné protilátky, který se prakticky získává ze sleziny imunizovaného zvířete (laboratorní kmeny myši či potkanů), druhou je laboratorně ustanovená nádorová linie (nazývaná **myelom**).

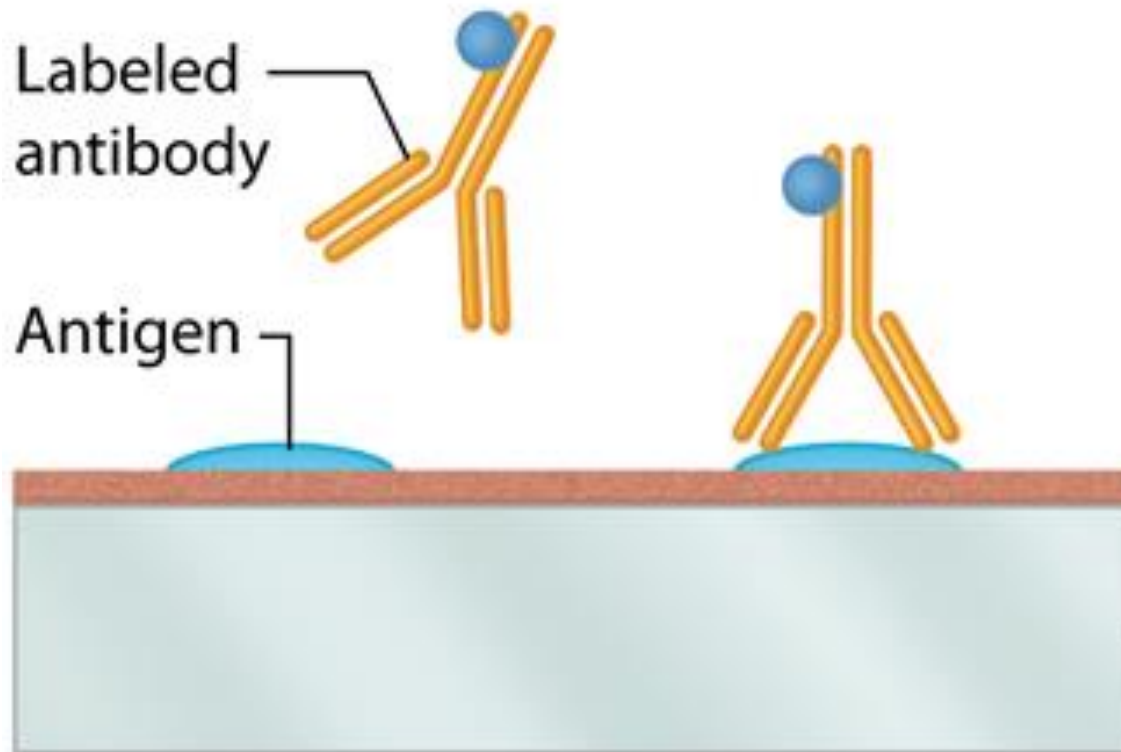
Myelom lze nekonečně dlouho kultivovat (takže daruje hybridomové buňce „nesmrtelnost“) a navíc neprodukuje nespecifické lehké či těžké řetězce imunoglobulinů.

Vlastní fúze slezinných B-lymfocytů a myelomových buněk je nejčastěji indukovaná vysokou koncentrací **polyethylen glykolu**. Hybridomy produkující specifické protilátky jsou následně selektovány ve speciálním růstovém médiu nazývaném **HAT médium** podle jeho složek (**H**ypoxantin, **A**minopterin, **T**hymidin).

Dělení myelomových buněk je v HAT médiu zablokováno, neboť hlavní biosyntetická dráha pro guanosin je inhibována aminopterinem a myelom neexprimuje enzym **hypoxantin-guanin fosforibosyl transferázu (HGPRT)**, který je nutný pro alternativní metabolickou dráhu syntézy guanosinu z hypoxantinu. Nezfúzované myelomové buňky tedy při kultivaci v HAT médiu rychle umírají.

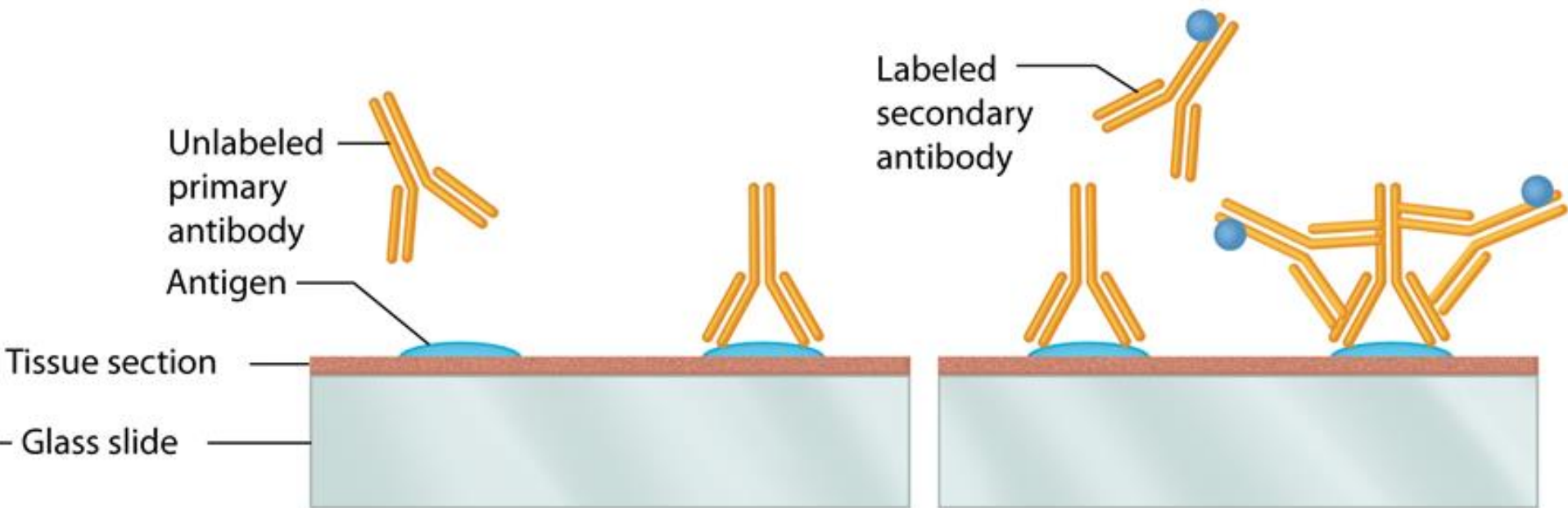
Normální slezinné buňky enzym HGPRT sice exprimují, ale nepřežijí v buněčné kultuře několik dní. Výsledkem selekčního tlaku HAT média jsou tedy pouze hybridomové buňky, které se dále klonují a testují na specificitu produkovaných monoklonálních protilátek.

Problém byl vyřešen teprve s objevem hybridomové technologie v roce 1975 (G. Köhler a C. Milstein za tento objev získali v roce 1984 Nobelovu cenu) a přípravou prvních přesně specifických monoklonálních protilátek. Monoklonální protilátka je unikátní tím, že je produkována klonem jediné buňky (hybridomu). Proto se nazývá **monoklonální**. Z praktického hlediska to znamená, že všechny molekuly monoklonální protilátky z jednoho hybridomu jsou zcela identické a reagují s jediným epitopem (nemusí být známý) definovaného antigenu.

Přímá metoda

značená **primární** protilátka reaguje přímo s tkáňovým (buněčným) antigenem

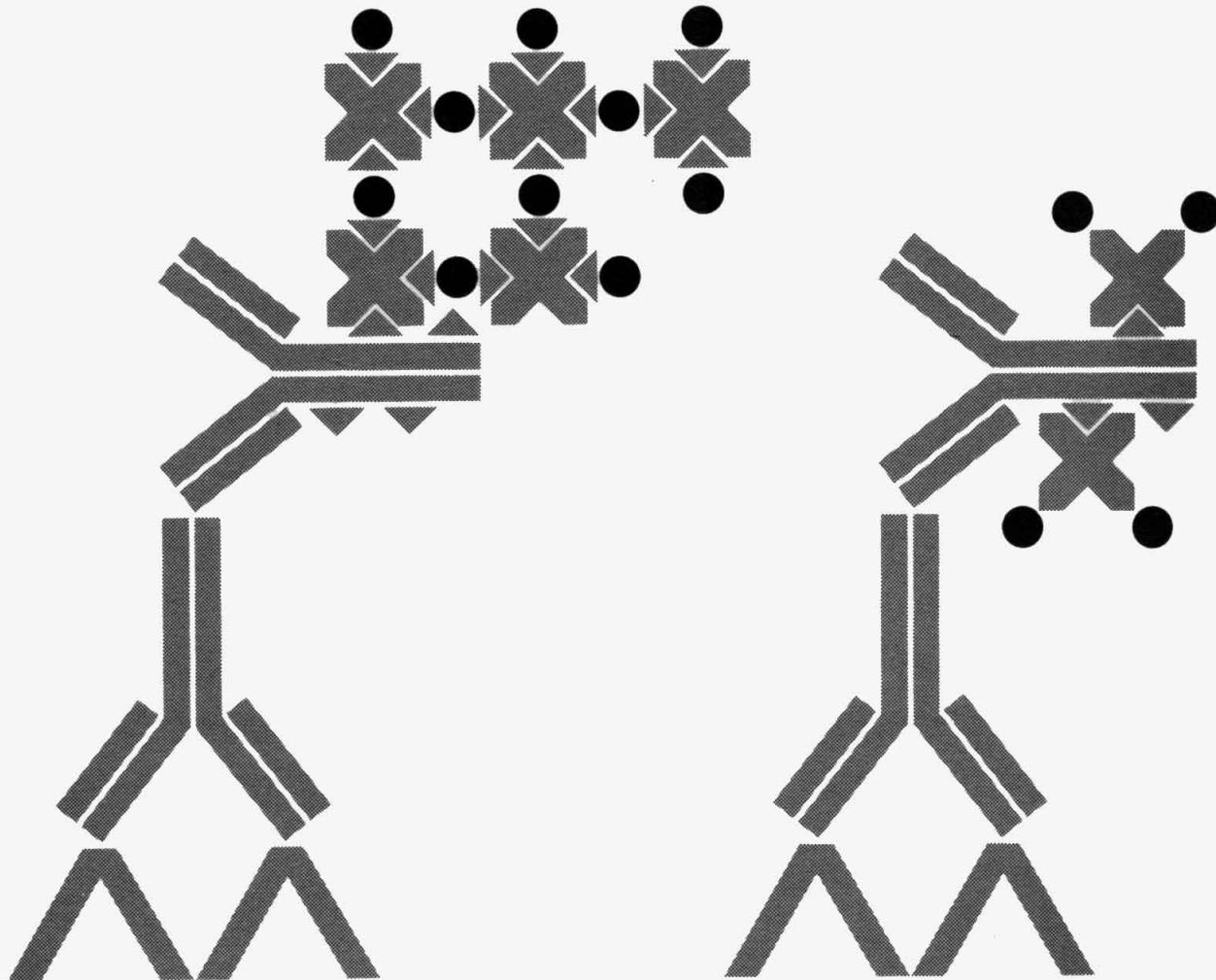

Dvoustupňová nepřímá metoda

značená **sekundární** protilátka reaguje s **primární** protilátkou vázanou na tkáňový (buněčný) antigen

ABC METHOD

LAB METHOD

Trojstupňové metody s avidinem-biotinem (haptén)

připravený komplex avidinu a biotinu (ABC) nebo avidin značený enzymem (LAB) reaguje s biotinylovanou **sekundární** protilátkou

Provedení dvoustepňové nepřímé metody

1. kryostatový nebo parafínový (odparafínovaný a rehydratovaný) řez na podložním sklíčku
2. revitalizace antigenů (antigen retrieval)
- (3. blokování endogenních enzymů – při použití vizualizace pomocí enzymu)
4. blokování pozadí
5. inkubace s primární protilátkou
6. inkubace se značenou sekundární protilátkou
7. vizualizace
8. dobarvení
9. montování

REVITALIZACE ANTIGENŮ (ANTIGEN RETRIEVAL)

Při zpracování tkáně může dojít k poškození epitopů působením fixace, projasňování, vysychání, přehřátí nebo opakovaného tání a mrznutí.

K obnovení antigenních vlastností biologického materiálu může dojít:

- **natrávením proteázami** (trypsin, pepsin, pronáza, ficin, bromelain)
- nebo
- **působením vysoké teploty a speciálního pufru** (citrátový, TRIS, EDTA)
  - vodní lázeň (95-98°C)
  - mikrovlnná trouba
  - tlakový hrnec

BLOKOVÁNÍ POZADÍ

více příčin nespecifické nežádoucí reakce pozadí

- kontaminace řezů nebo reagensů
- nespecifická vazba - nekovalentní hydrofobní interakce
- elektrostatické interakce
- nespecifická vazba s Fc tkáňových Ig

řešení

jiná fixace

jiný pufr

vysycení nespecifickým sérem (BSA, FCS)

nebo mlékem

BLOKOVÁNÍ ENDOGENNÍ AKTIVITY ENZYMŮ

důležité při vizualizaci enzymovou histochemií, kdy se jako značka používá křenová peroxidáza nebo alkalická fosfatáza

i ve tkáních a buňkách jsou jejich vlastní peroxidázy a fosfatázy

falešná pozitivita

řešení: nabídneme enzymu jeho substrát (peroxid vodíku) nebo enzym zablokujeme (azid sodný, levamisol)

VIZUALIZACE

Specifická vazba protilátky a antigenu na kryostatových, parafínových nebo pryskyřicových řezech je pak zviditelněna (vizualizována) vytvořením

**barevné sloučeniny *in situ* pomocí enzymové histochemie
nebo
fluorochromem**

Příklady vizualizace fluorescenční

excitační světlo (UV, zelené nebo modré) vybudí elektrony v molekule barviva na vyšší energetickou hladinu, při návratu se energie uvolní v podobě fluorescenčního světla o delší vlnové délce, které pozorujeme fluorescenčním mikroskopem

nejčastější značky:

fluoresceinizothiokyanát (FITC)

zelený

Alexa Fluor® 488

zelený

rhodamin (TRITC)

oranžovočervený

Alexa Fluor® 405

modrý

cyaninová barviva

Cy2

zelený

Cy3

oranžovočervený

Cy5

tmavě červený

Příklady vizualizace enzymovou histochemií

nejčastější značky

alkalická fosfatáza (Alkaline phosphatase - **AP**)

substráty a chromogeny:

bromo-chloro-indolylfosfát (**BCIP**)/nitrotetrazoliová modř (**NBT**)

modročerná reakce (nerozpustná)

α -naftylfosfát (**NP**)/**Fast Red**

červená reakce (rozpustná alkoholem a xylenem)

křenová peroxidáza (Horseradish peroxidase – **HRP**)

substráty a chromogeny:

peroxid vodíku/diaminobenzidin (**DAB**)

černohnědá reakce (nerozpustná, osmiofilní)

peroxid vodíku/aminoethylkarbazol (**AEC**)

červená reakce (rozpustná alkoholem a xylenem)

DOBARVENÍ POZADÍ (COUNTERSTAINING)

Dobarvení jader: hematoxylin, jádrová červeň, metylzeleně,
toluidinová modř

diamidinofenylindol (DAPI) **modrá fluorescence**

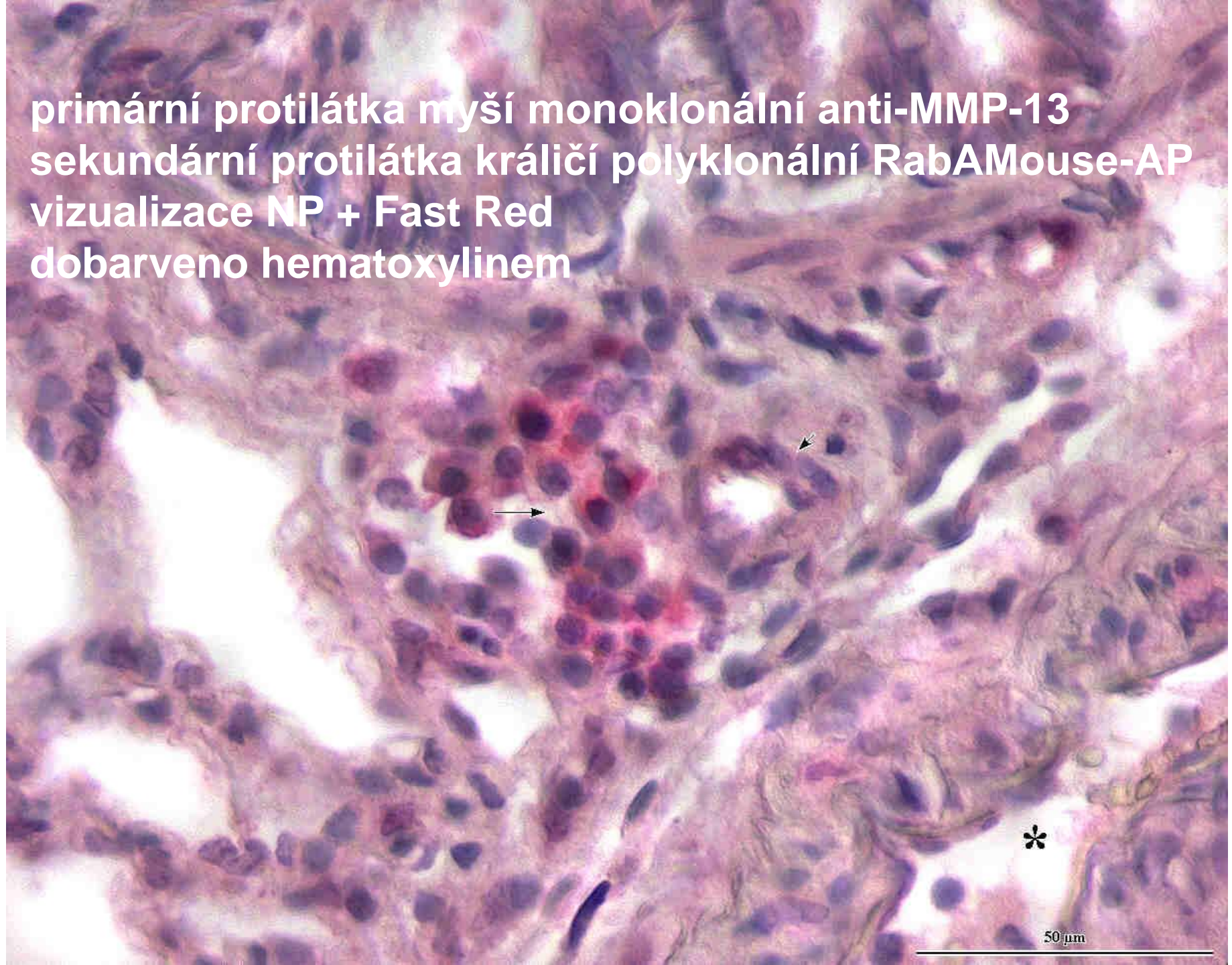
propidiumjodid (PI) **červená fluorescence**

Dobarvení cytoplasmy: např. světlá zeleň

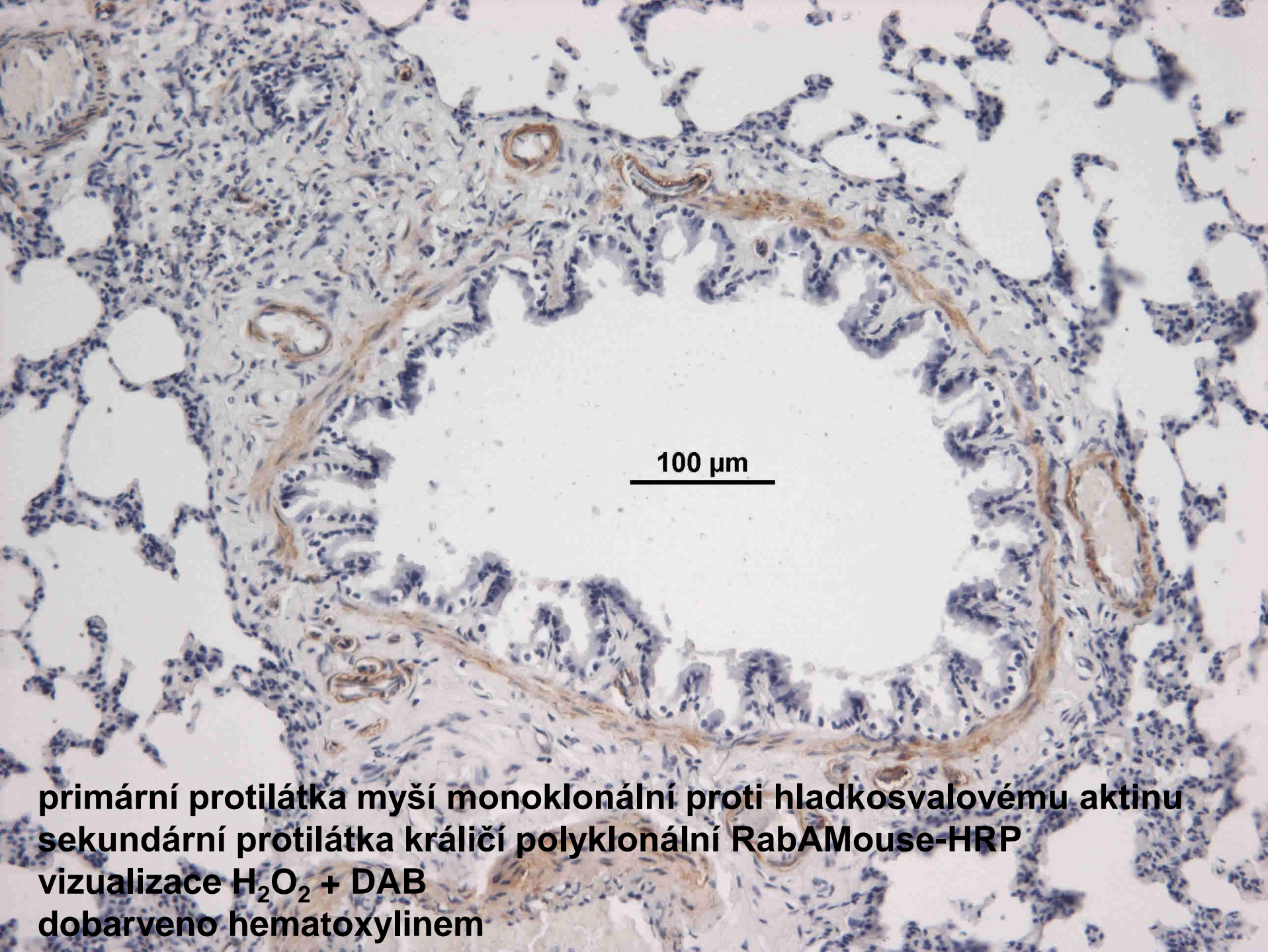
A fluorescence microscopy image showing a dense network of red-stained neural tissue. The staining highlights the primary and secondary somatosensory cortex, with the primary cortex appearing as a more continuous, wavy band and the secondary cortex as a more fragmented, punctate pattern. The background is dark, emphasizing the red fluorescence.

primární protilátka proti nestinu
sekundární protilátka značená fluorochromem Cy3

primární protilátka myší monoklonální anti-MMP-13
sekundární protilátka králičí polyklonální RabAMouse-AP
vizualizace NP + Fast Red
dobarveno hematoxylinem

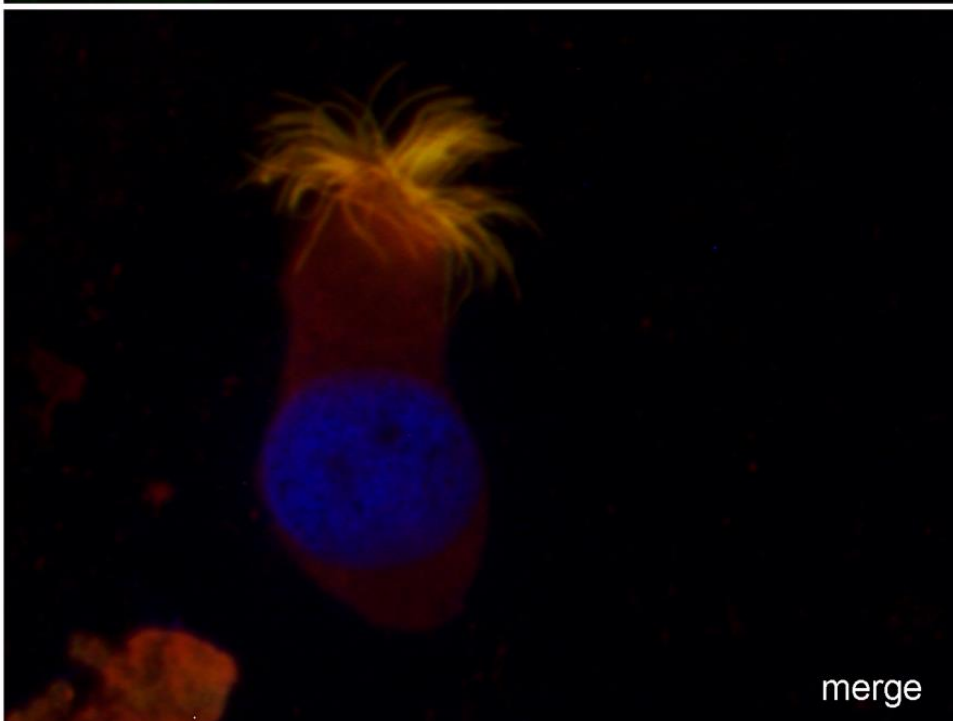
100 μm

**primární protilátka myší monoklonální proti hladkosvalovému aktinu
sekundární protilátka králičí polyklonální RabAMouse-HRP
vizualizace H_2O_2 + DAB
dobarveno hematoxylinem**

Současná detekce více antigenů

- v ideálním případě by bylo možné porovnávat sériové řezy s průkazem jednotlivých antigenů – reálně je to těžko proveditelné
proto použijeme raději na jednom řezu
- primární protilátky získané od různých živočišných druhů
(např. Rb, Go, Sw)
- příslušné sekundární protilátky (např. SwARb, RbAGo, GoASw)
pak musíme mít značené
  - různými fluorochromy
  - různě velkými částicemi koloidního zlata
  - různými enzymy
  - nebo stejným enzymem, ale použijeme odlišné substráty a chromogeny

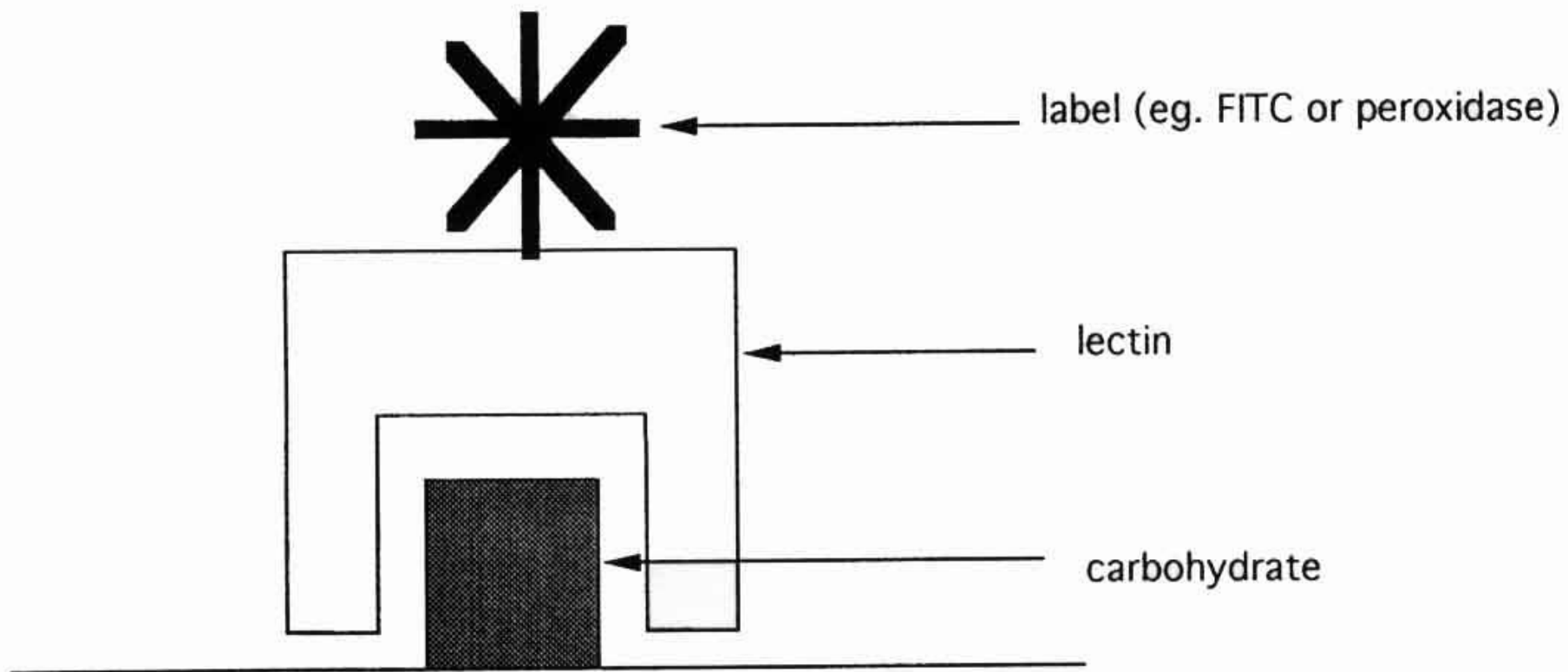

LEKTINOVÁ HISTOCHEMIE

Lektiny - proteiny nebo glykoproteiny schopné specificky rozpoznat a navázat určité mono- nebo oligosacharidy. Přirozeně se vyskytují v tělech rostlin, živočichů nebo mikroorganismů – označují se latinským názvem druhu.

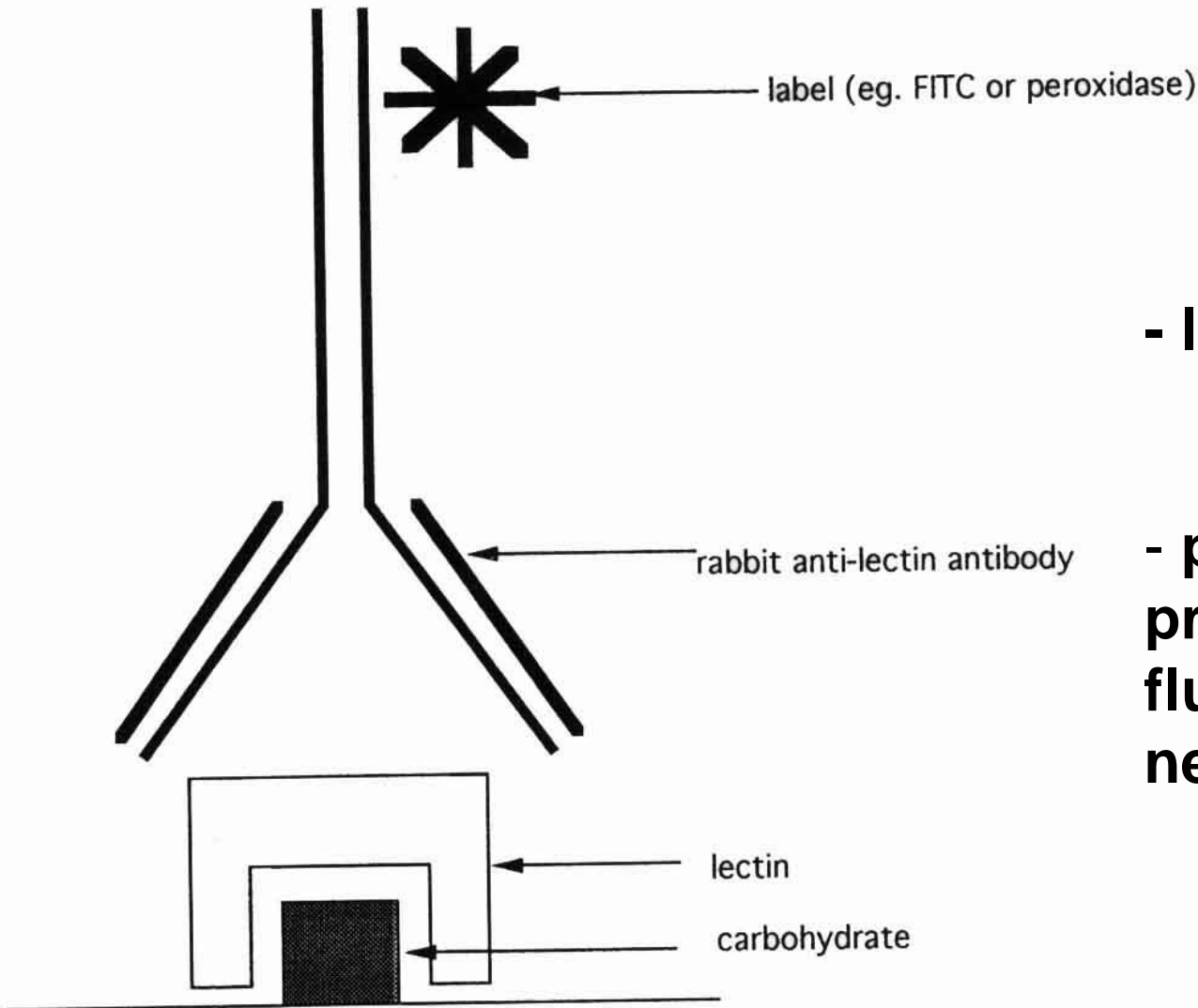
Použití: 1/ hledáme lokalizaci daného cukru (obvykle součást komplexní molekuly)
2/ chceme analyzovat sacharidový řetězec *in situ*

specifická vazba cukru a lektinu je pak zviditelněna (vizualizována) vytvořením **barevné sloučeniny *in situ*** pomocí enzymové histochemie nebo **fluorochromem**

1 - Přímá metoda

lektin je přímo označen fluorochromem nebo enzymem

**- lektin není označen
ničím**

**- primární protilátka
proti lektinu značená
fluorochromem
nebo enzymem**

2 - Nepřímá protilátková metoda

Dva způsoby použití lektinů

1. hledáme konkrétní cukr v oligosacharidovém řetězci

=> používáme **specifický lektin**

2. nevíme přesně, které cukry oligosacharidový řetězec obsahuje

=> používáme **panel lektinů**

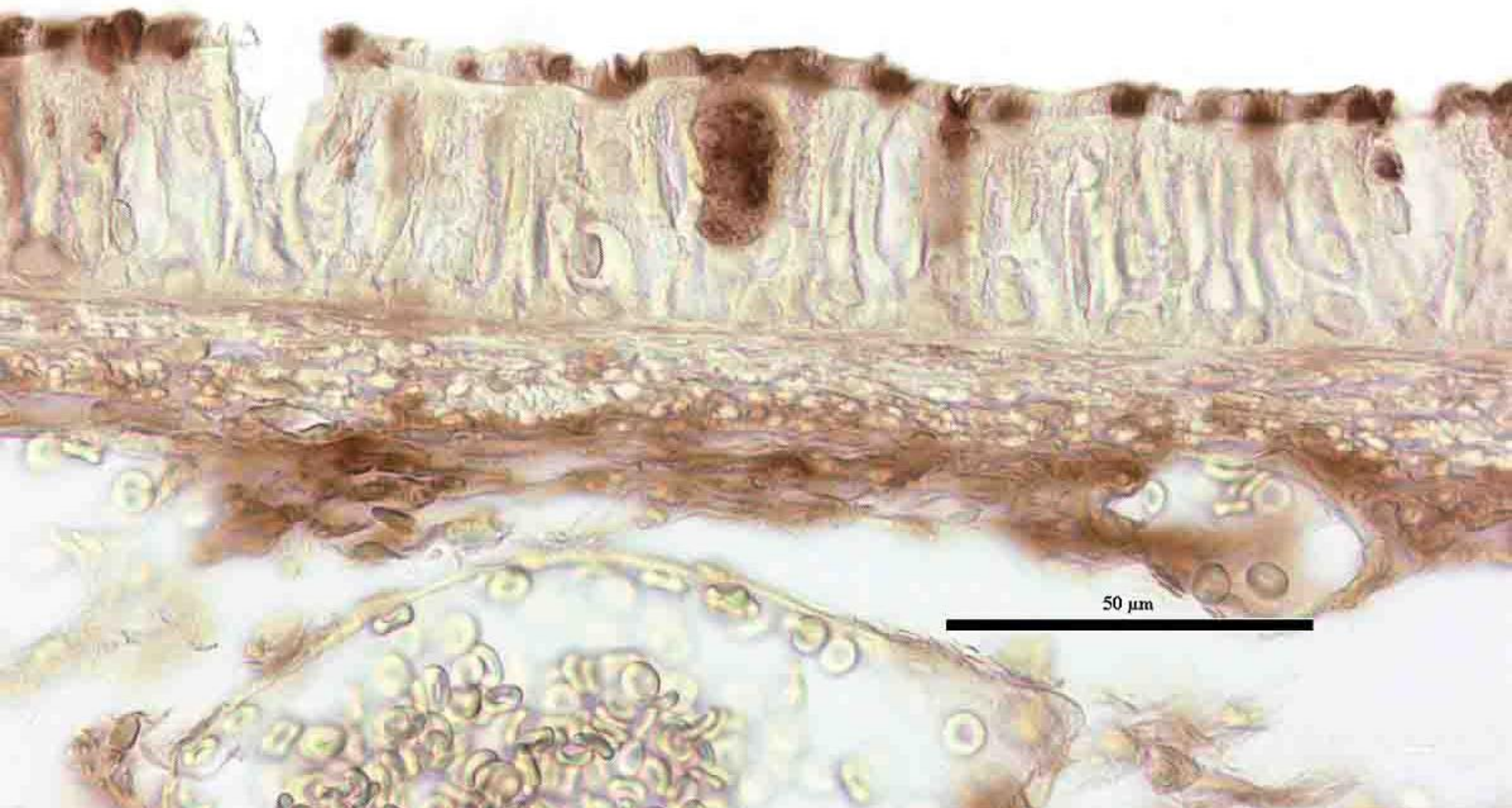
Ukázka panelu lektinů (zkráceno)

zkratka	latinský název	český název	sacharidová specifita
AAA	<i>Allium ascalonicum</i>	Cibule šalotka	koncový trisacharid α -D-Man-(1-6)[α -D-Man(1-3)]-Man
AAL	<i>Aleuria aurantia</i>	Mísenka oranžová (houba)	L-Fuc
ABA	<i>Agaricus bisporus</i>	Pečárka dvojjvýtrusá	Gal a β -D-Gal-(1-3)-GalNAc, Gal a β -D-Gal-(1-3)-GlcNAc, GlcNAc na degalaktosylovaných N-glykanech
ACA	<i>Amaranthus caudatus</i>	Laskavec ocasatý	β -D-Gal-(1-3)-GalNAc α -Ser/Thr
AMA	<i>Arum maculatum</i>	Áron plamatý	β -D-Gal-(1,4)-GlcNAc, desializovaný fetuin
Achatinin H (ATNH)	<i>Achatina fulica</i>	Oblovka dravá (plž)	úzká specifita pro 9-O-acetylované sialové kyseliny
AOL	<i>Aspergillus oryzae</i>	Kropidlák rýžový	α -L-Fuc-(1-6) vázaná na jádro N-vázaného oligosacharidu, méně pak α -L-Fuc-(1-2,3,4)
ASA I, ASA III	<i>Allium sativum</i>	Česnek kuchyňský	N-glykany s vysokým obsahem manózy
BanLec	<i>Musa sapientum</i>	Banánovník	vnitřní α -D-Glc-(1,3)-Man
BDA	<i>Bryonia dioica</i>	Posed dvoudomý	GlcNAc
BPL	<i>Bauhinia purpurea, alba</i>	Bauhinie	β -D-Gal-(1-3)-GalNAc
CCL	<i>Ciborinia camelliae</i>		GalNAc
concanavalin A ConA	<i>Canavalia ensiformis</i>	Kanavale mečovitá	α -manosylové větve (pokud není mezi nimi GlcNAc), glukosylované struktury, hybridní typy a biantenární komplexní typy N-glykanů
DBA	<i>Dolichos biflorus</i>	Mína dvoukvětá	α -D-GalNAc-Ser/Thr a α -D-GalNAc(1-3)-GalNAc (Forssmanův disacharid) > α -D-GalNAc-(1-3)[α -L-Fuc-(1-2)-Gal (A-trisacharid)]
DSA	<i>Datura stramonium</i>	Durman obecný	poly-LacNAc a větvené LacNAc

**sialová kyselina Neu5Ac α (2-6) terminálně na Gal nebo GalNAc
lektin z bezu černého (*Sambucus nigra*, SNA) značený digoxigeninem
protilátka proti digoxigeninu značená alkalickou fosfatázou (AP)
vizualizace: 5-bromo-4-chloro-3-indolylfosfát +nitroblue tetrazolium (BCIP/NBT)**

**fukóza $\alpha(1-2)$ terminálně nebo přivětvená
lektin z hlodáše evropského (*Ulex europaeus*, ULE I) značený biotinem
streptavidin značený křenovou peroxidázou (HRP)
vizualizace: peroxid vodíku + diaminobenzidin (DAB)**

in situ hybridizace (ISH)

hledáme lokalizaci nukleotidové sekvence
(DNA – **geny**, RNA – **transkripty mRNA**, virová DNA a RNA)

specifická vazba komplementárních nukleotidů
(A-T, A-U, C-G)

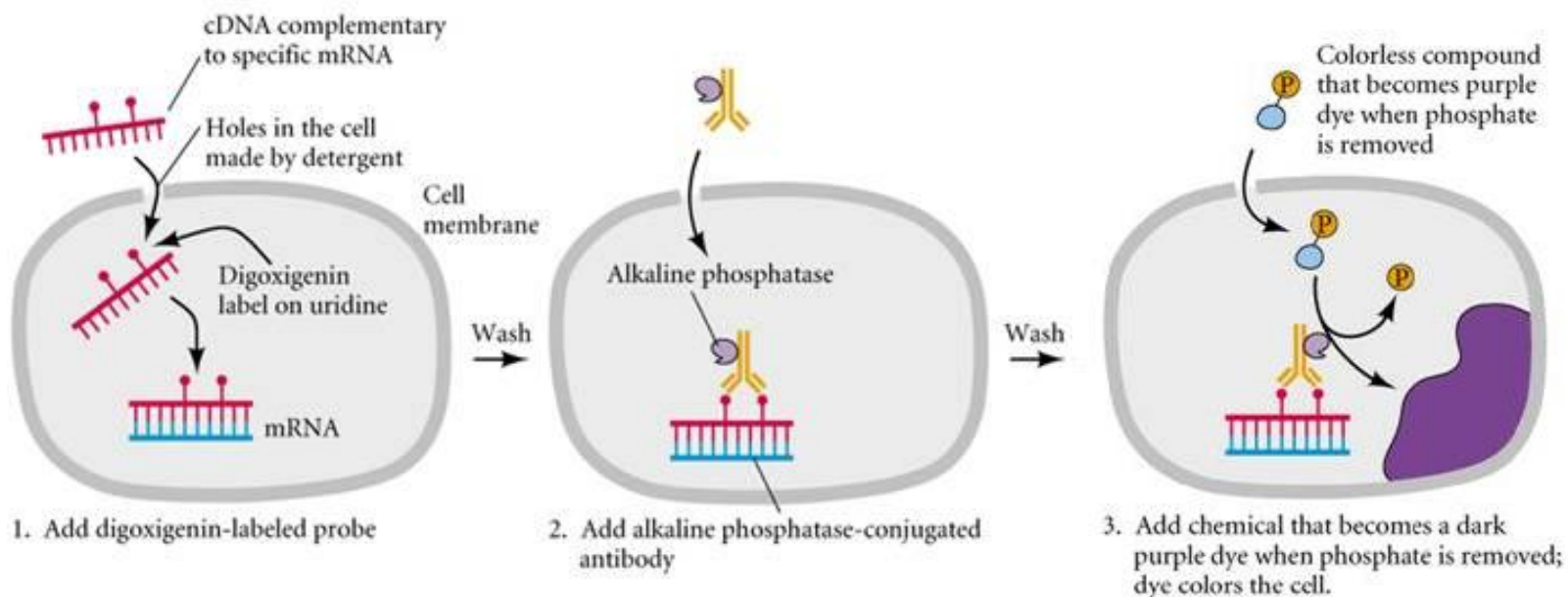
PROBA (SONDA)

testovací sekvence, získaná synteticky, komplementární k sekvenci hledané

proba je pro vizualizaci značena např. digoxigeninem, biotinem, fluorochromem nebo radioizotopem (např. ^{32}P)

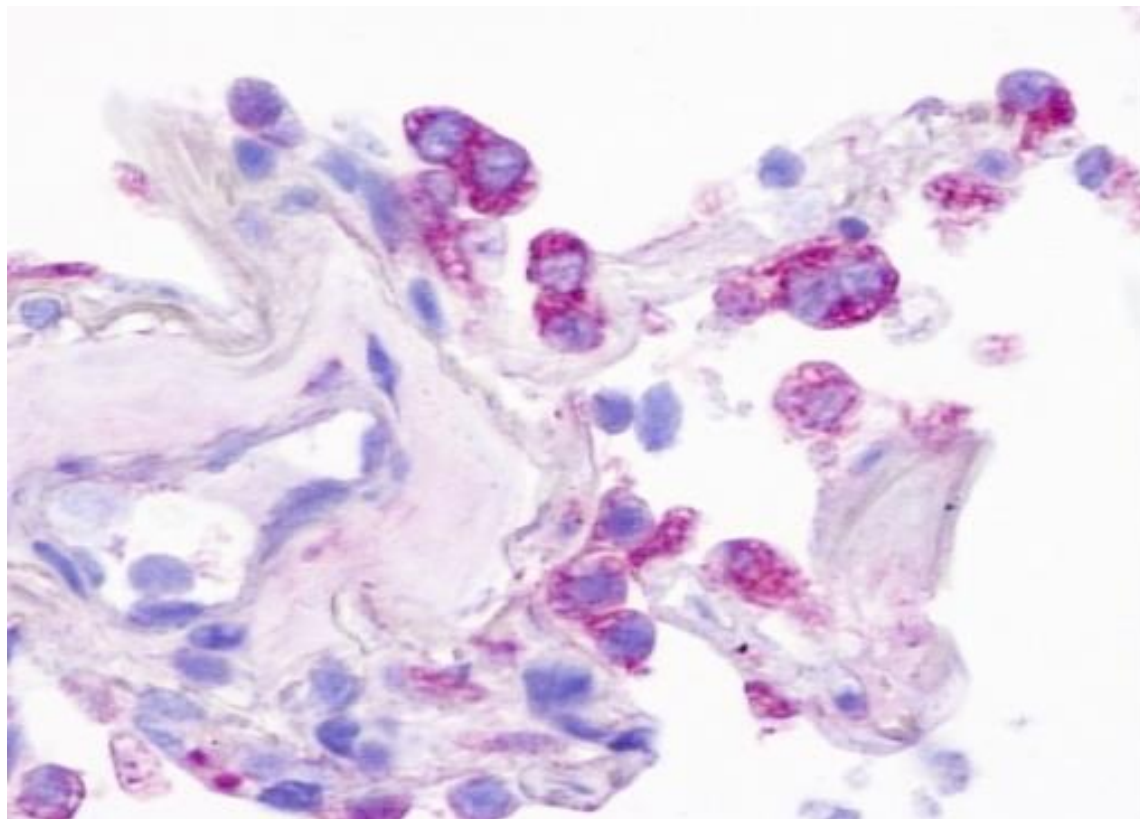
vizualizace pak proběhne vytvořením **barevné sloučeniny *in situ*** pomocí enzymové histochemie, nebo **fluorescenčně (FISH)**, případně **autoradiograficky**

Příklad ISH detekce specifické mRNA pomocí sondy cDNA značené digoxigeninem

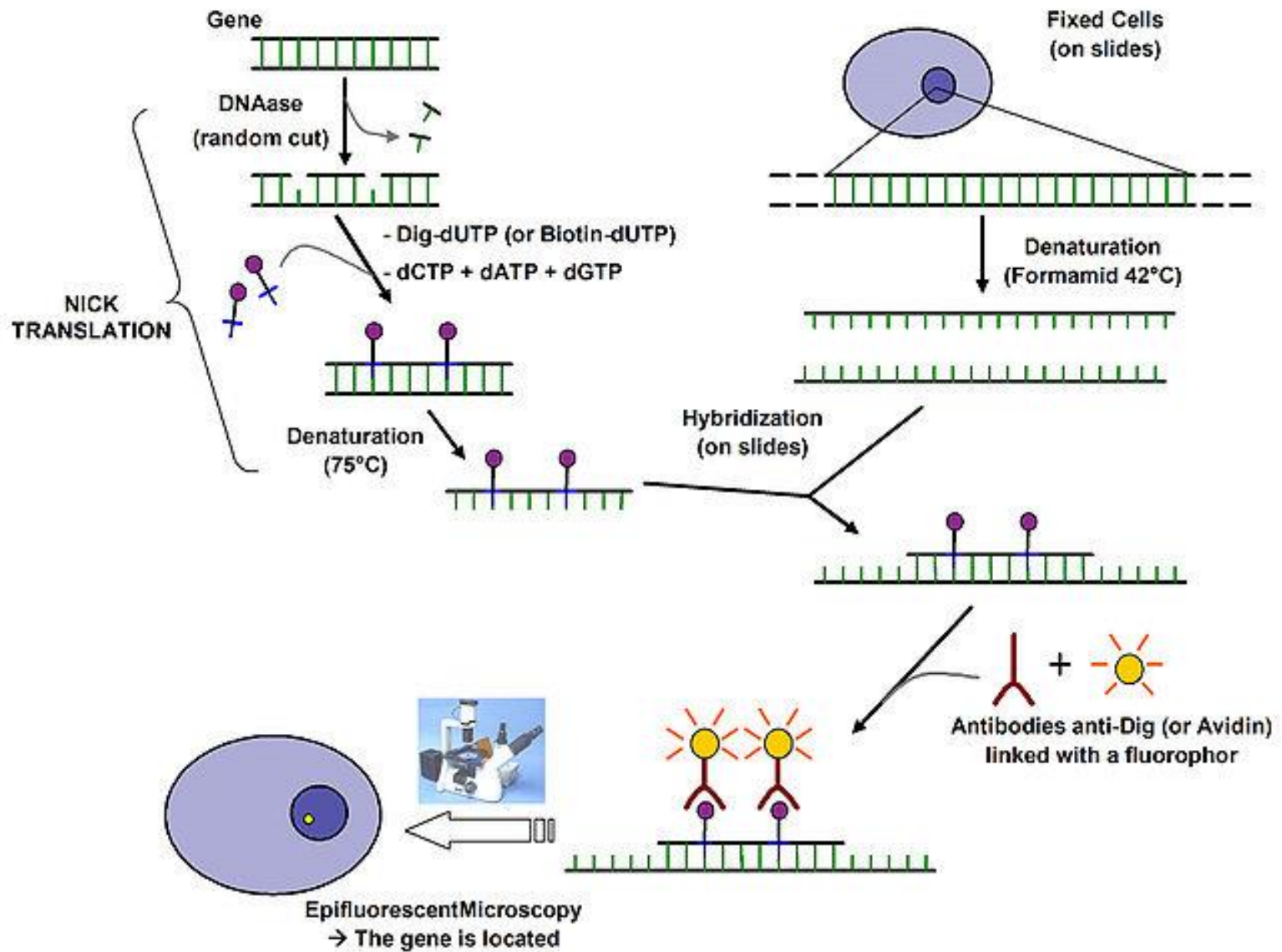

ISH s použitím 663 bp DNA-sondy komplementární k mRNA pro surfaktant-protein A značené digoxigeninem. Detekce v lidských plicích pomocí protilátky proti digoxigeninu konjugované s AP.

FISH (Fluorescent In Situ Hybridization)

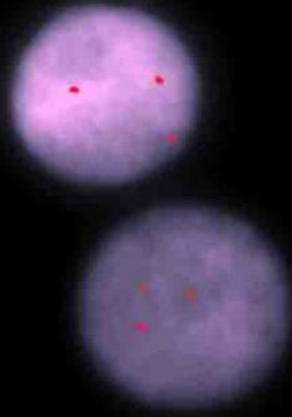

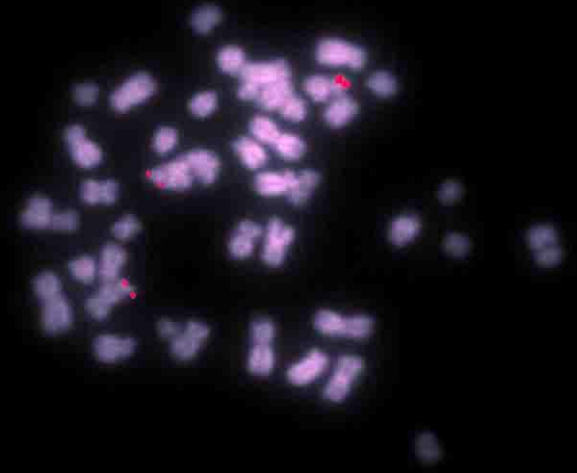
Downův syndrom (trisomie 21)

připravena proba pro Down-specific region značená Spectrum Orange

dobarvení veškeré DNA pomocí DAPI

interfáze

metafáze

SPECIÁLNÍ TECHNIKY ELEKTRONOVÉ MIKROSKOPIE

Způsoby fixace v TEM

- FYZIKÁLNÍ
  - **rychlé a hluboké ZMRAZENÍ (kryofixace)**
  - mikrovlny
- CHEMICKÉ
  - ROZTOKY chemických látek

Kryofixace

- vzorky mohou být pozorovány v mikroskopu v jejich přirozeném extra a intracelulárním prostředí
- nedochází při ní k denaturaci enzymů a antigenů
- buňky jsou při kryofixaci imobilizovány ve zlomku vteřiny, což umožňuje sledovat časově závislé, dynamické děje
- riziko poškození buněk tvorbou krystalů ledu a zvětšováním objemu při mražení
- lze předejít rychlým zmražením, při kterém dojde k ztuhnutí vody rychleji než ke vzniku krystalů (případně za zvýšeného tlaku)

Přístroj pro vysokotlakou kryofixaci

Zpracování zmraženého preparátu

- kryokrájení – krájení ultramikrotomem vybaveným kryokomorou (cca -100°C)
  - řezy na sítkách je možné pozorovat v TEM vybaveném kryodržákem (drahé a technicky náročné)
  - nebo vysušit řízenou sublimací ledu (vhodnější pro SEM)
  - nebo nechat roztát (rychlá autolýza)
    - autolýze se předejde, pokud se vzorek před zmražením fixuje chemicky (Tokuyasu)
- freeze substitution – led ve vzorku se nahradí organickým rozpouštědlem a následně akrylátovou pryskyřicí (až při -50°C), dále se se vzorkem pracuje za pokojové teploty

Ultramikrotom s kryonástavcem

Konvenční histochemie v EM

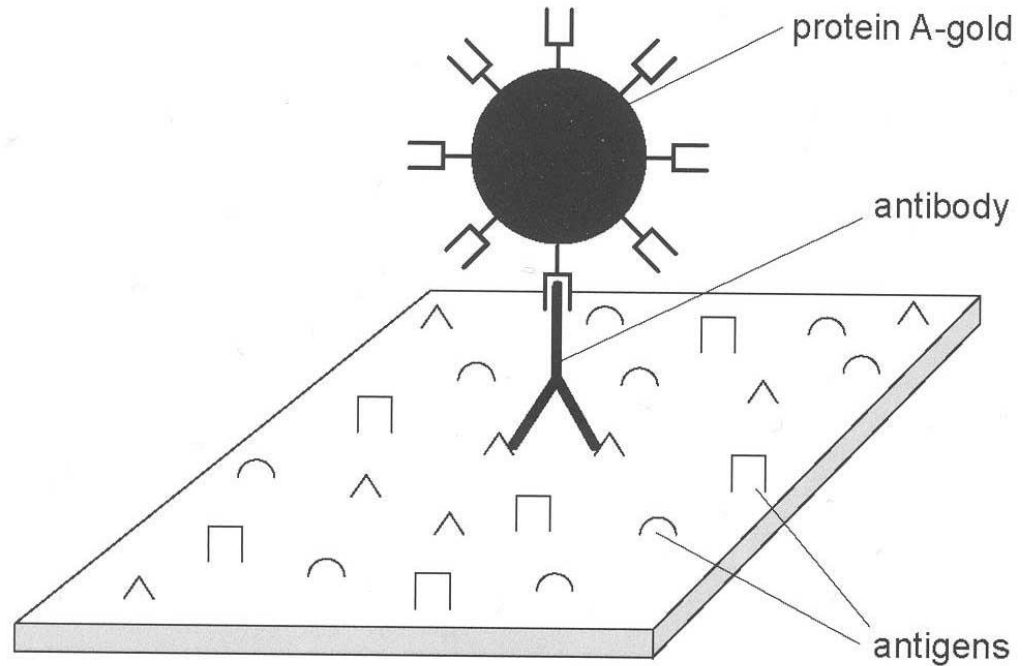
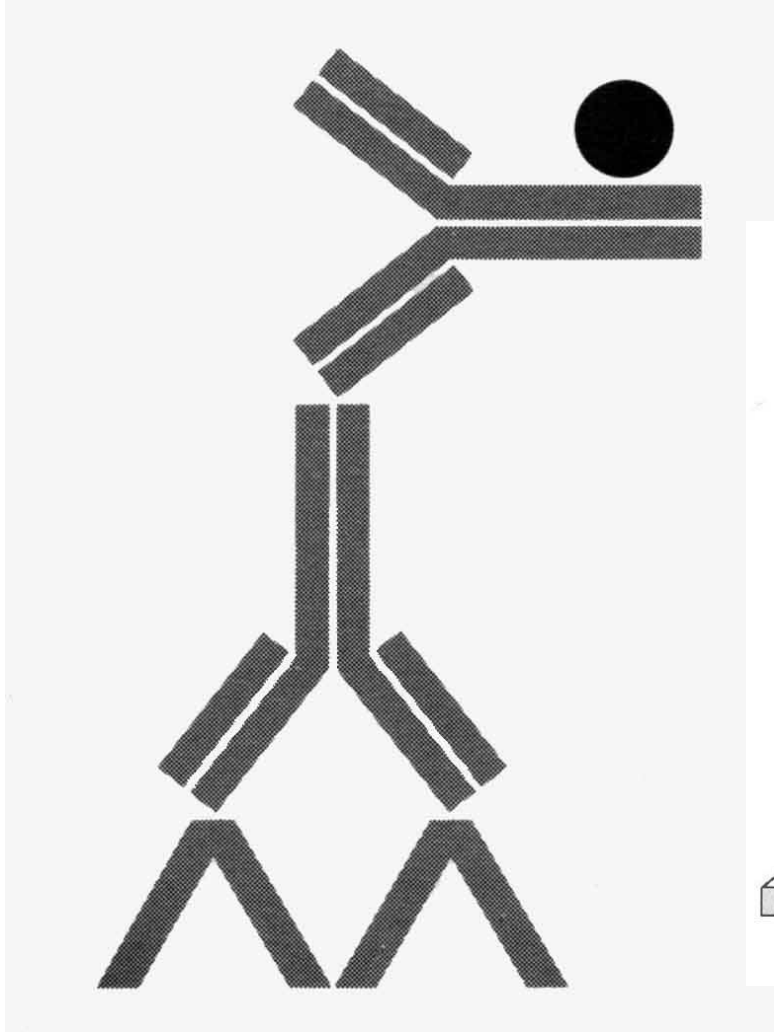
- všechny metody jsou založeny na vytvoření elektronově denzních reakčních produktů s obsahem kovových prvků např.
- průkaz polysacharidů (Thieryho reakce) – obdoba PAS, místo Schiffova činidla se používá proteinát **stříbra**
- průkaz sulfatovaných polysacharidů pomocí **rutheniové** červeni
- průkaz kyselých polysacharidů pomocí alciánové modři (**Cu**) nebo koloidního **železa** (modifikovaný Hale-Müller)
- průkaz produkce superoxidu pomocí diaminobenzidinu (DAB) (modifikovaná reakce podle Babbse) – oxidovaný DAB váže **osmium** (je osmiofilní)

**Průkaz produkce superoxidu pomocí diaminobenzidinu (DAB)
Kultura buněk čočky, modifikovaná reakce podle Babbse**

IMUNOHISTOCHEMIE V EM

- 1/ průkaz antigenu před zaléváním tkáně (pre-embedding)
- 2/ průkaz antigenu na řezech z pryskyřičných bločků (post-embedding)
- 3/ průkaz antigenu na zmražených řezech – metoda podle Tokuyasu

Dvoustupňová nepřímá metoda – nejčastější možnost v EM
značená **sekundární** protilátka nebo **protein A** (protein ze *Staphylococcus aureus* reagující s většinou Ig) reaguje s **primární** protilátkou vázanou na tkáňový (buněčný) antigen

Průkaz antigenu na pryskyřičných řezech (post-embedding metoda) v EM

- Fixace – nejlépe paraformaldehyd (glutaraldehyd denaturuje antigen)
- Zalití – akrylátová pryskyřice mísitelná s vodou (LR-White, Lowicryl)
- Na ultratenkých řezech: vysycení pozadí nespecifickým sérem (FCS)
- Primární protilátka
- Praní v pufru
- Sekundární značená protilátka (nebo Protein A)
- Praní v pufru a ve vodě
- Kontrastování – např. 2% uranyl acetát

Průkaz antigenu na zmražených řezech – metoda podle Tokuyasu

- Fixace – nejlépe paraformaldehyd
- Kryoprotekce – prosycení vzorku koncentrovanou sacharózou
- Zmražení vzorku připevněného na kovový nosič v tekutém dusíku
- Krájení zmraženého vzorku na ultramikrotomu s kryonástavcem
- Přenesení ultratenkých zmrzlých řezů na síťku pomocí drátěné kličky ponořené do směsi metylcelulózy a sacharózy
- Další postup stejný jako s pryskyřičnými řezy
- Výhoda – antigeny nejsou narušeny při dehydrataci vzorku a zalévání

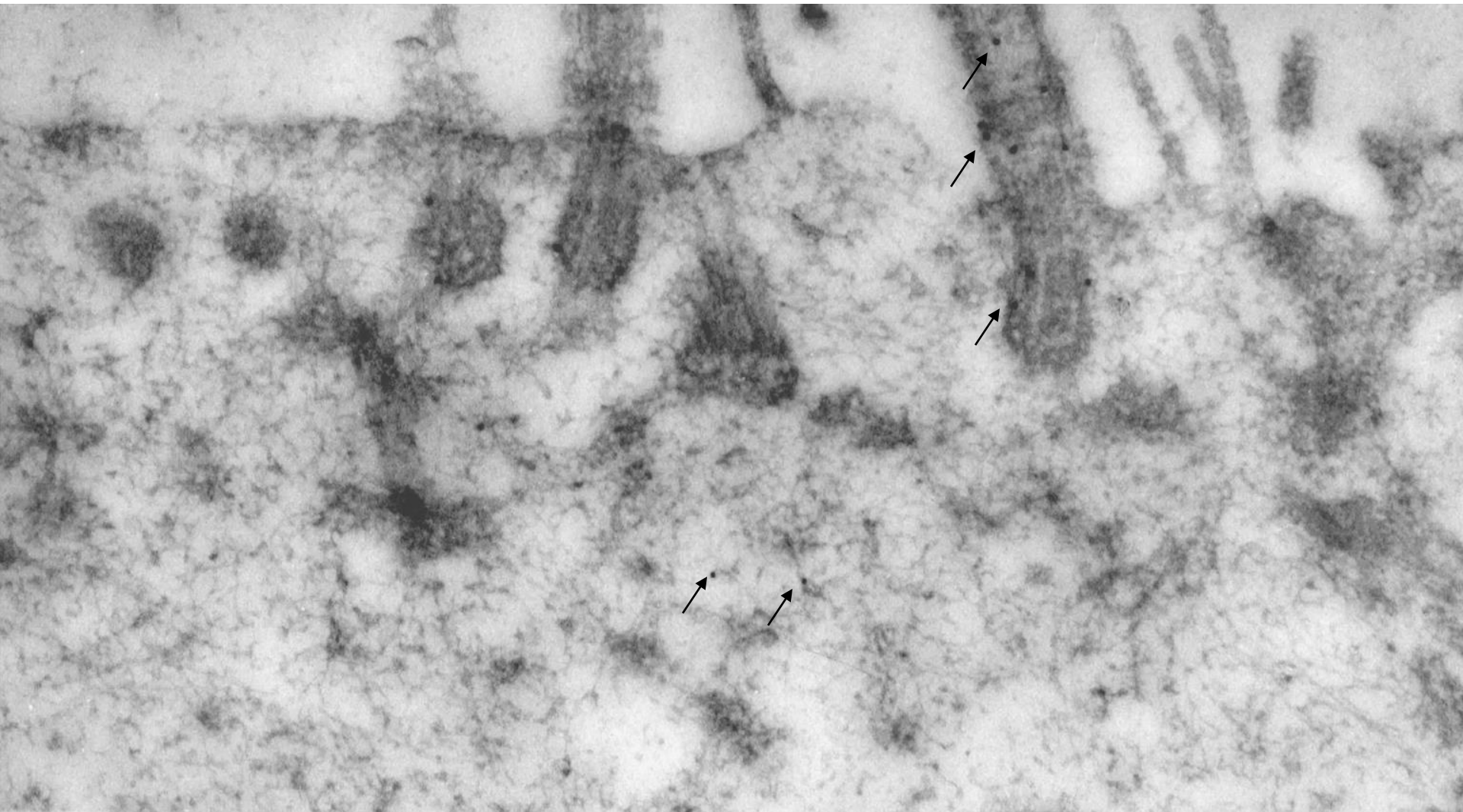
VIZUALIZACE

Vazba protilátky na epitop antigenu je vizualizována pomocí **kovu** (vysoká atomová hmotnost → elektronová densita)

Standardní značka – částice koloidního zlata

Velikost částice – 5 – 30 nm → možnost vícenásobného značení několika antigenů na jednom preparátu

Alternativně lze využít značení protilátky křenuvou peroxidázou a vizualizaci pomocí DAB (osmiofílie)

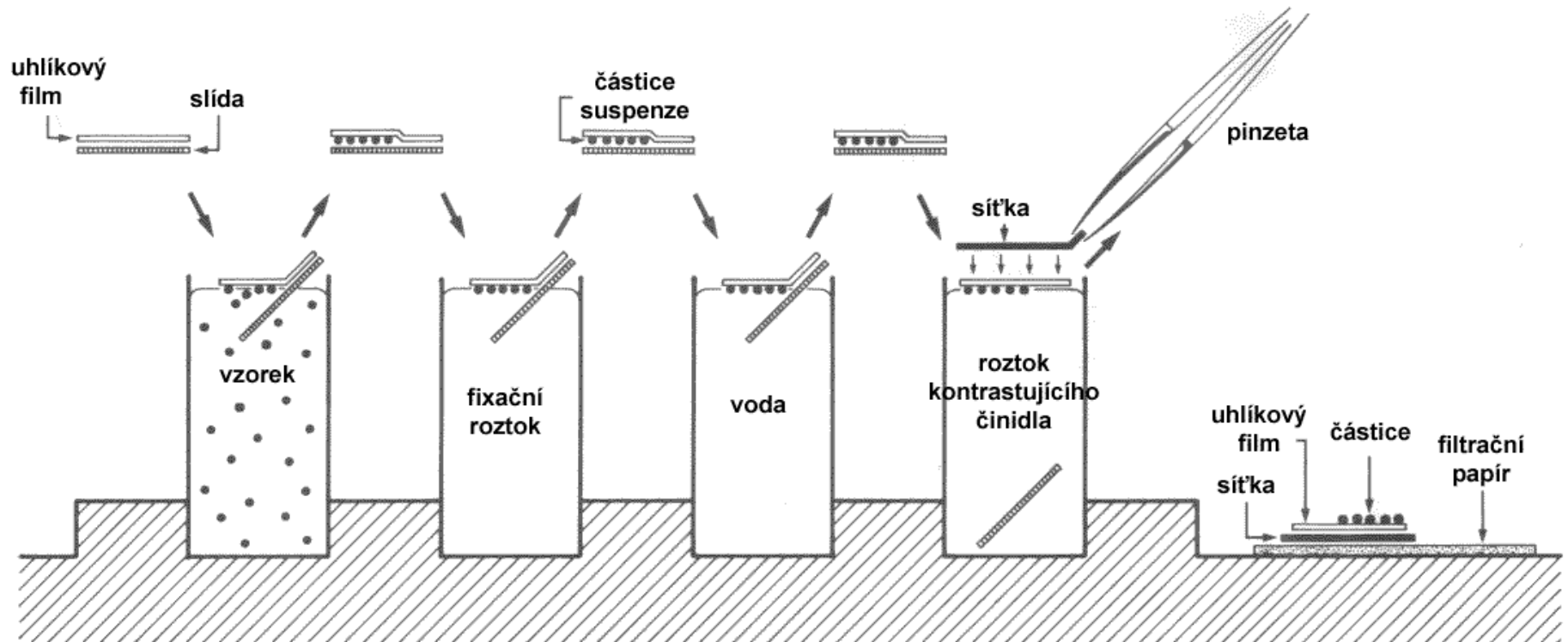
Imunohistochemický průkaz tubulinu α , značeno koloidním zlatem 10 nm
apikální část řasinkové buňky, trachea, králík

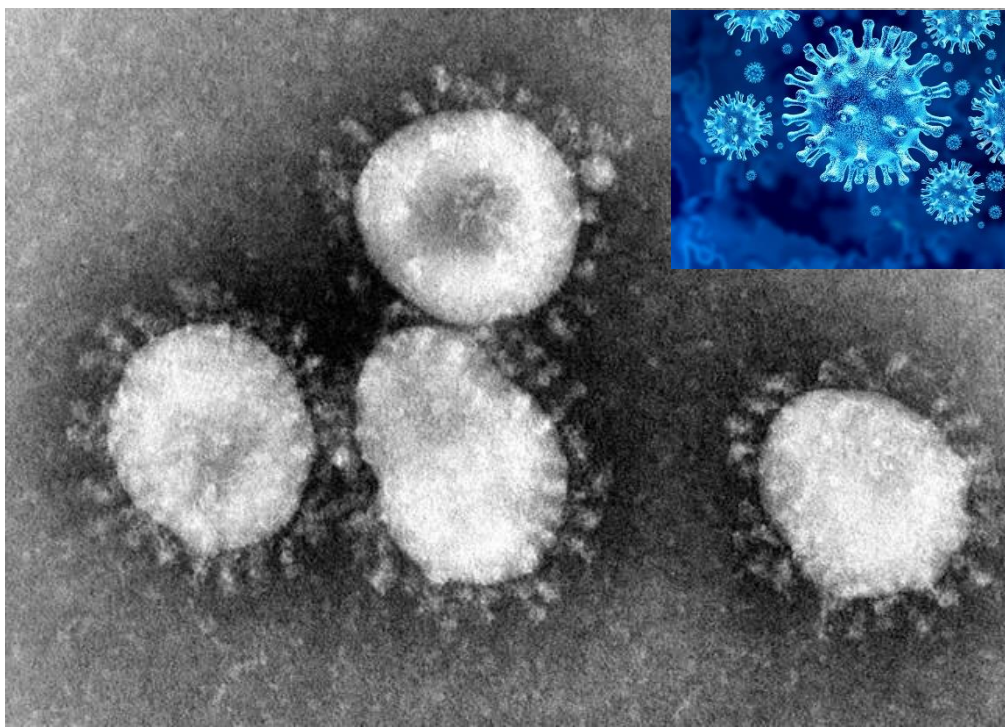
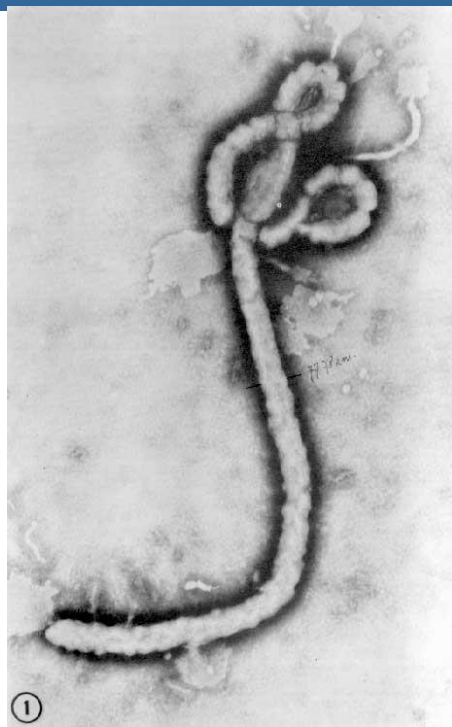
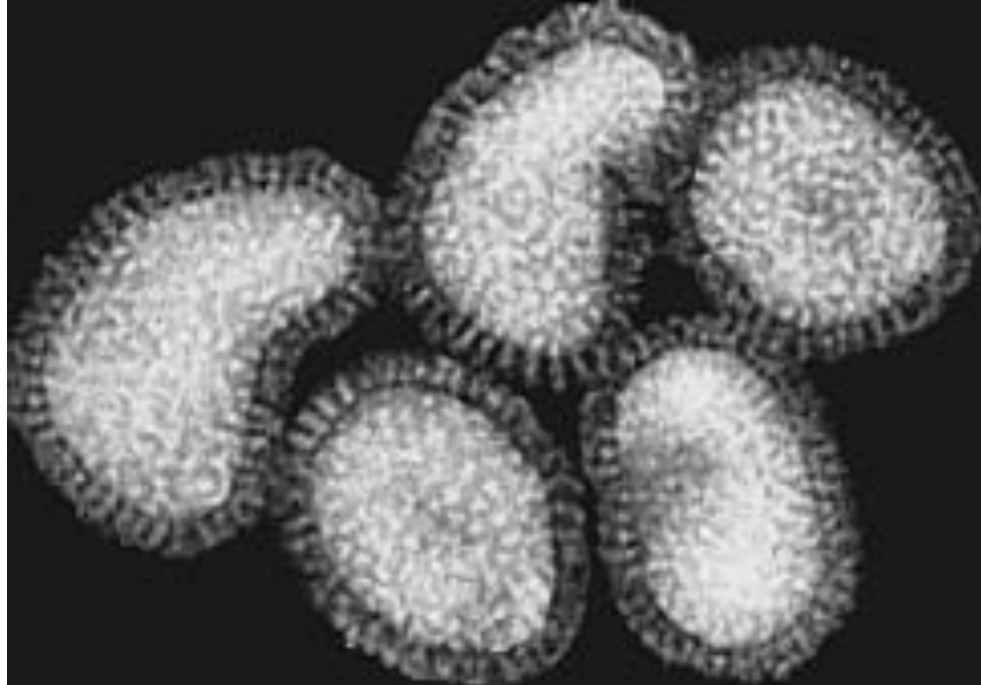
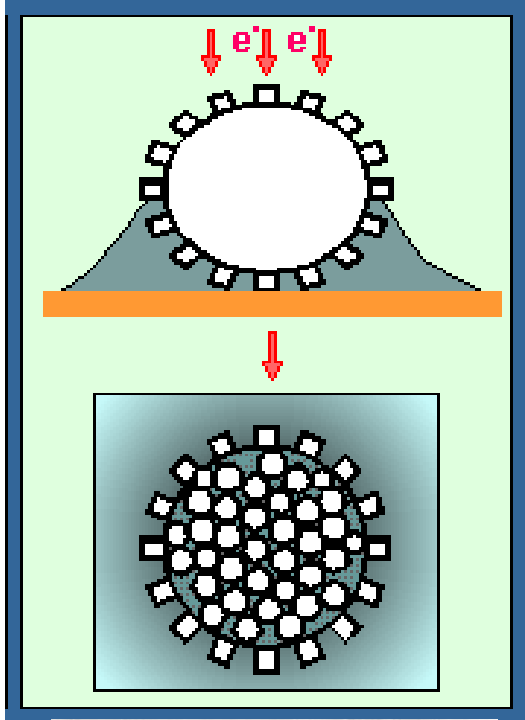
NEGATIVNÍ KONTRAST

- pozorování vzorků, jejichž velikost je hluboko pod tloušťkou ultratenkých řezů
  - makromolekuly (proteiny, lipoproteiny, polysacharidy, nukleoproteinové komplexy)
  - izolované buněčné organely (mitochondrie, membránové systémy)
  - bakterie, **viry**
- zachycení vzorku na podložní fólii nataženou na síťce
- zalití vzorku barvivem, které obsahuje těžký kov
- barvivo obklopí vzorek a vytvoří temné pozadí, v němž se jednotlivé objekty jeví jako světlé, barvivo přitom pronikne do povrchových nerovností objektu, což umožňuje jejich pozorování.

Nejjednodušší způsob: kapka suspenze se smíchá s barvivem a směs se nanese na síťku potaženou formvarovou blánou. Po odsátí přebytečné tekutiny a po zaschnutí se vytvoří na bláně tenký film s částicemi obalenými barvivem.

Sofistikovanější způsob:

Speciální metody zpracování vzorku pro SEM

- Kryofixace (stejná jako pro TEM)
- Mrazové lámání – dovoluje odhalit vnitřní povrchy odhalené rozlomením zmrzlého vzorku
- Mrazové leptání – zvýraznění struktury lomné plochy odpařením ledu za sníženého tlaku

ve všech případech se musí pozorovaný povrch preparátu nastínovat

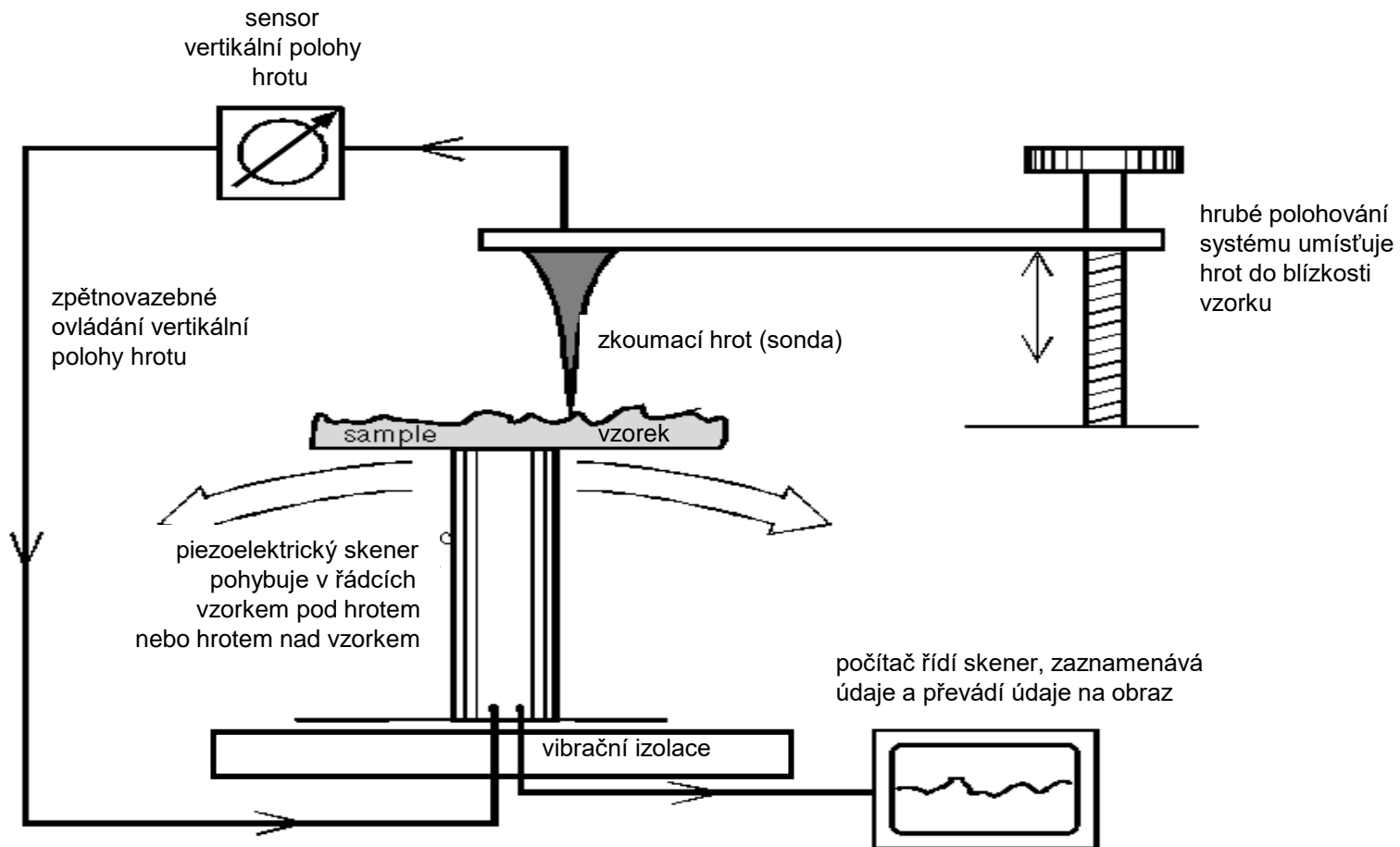
Zonula occludens – mrazové lámání

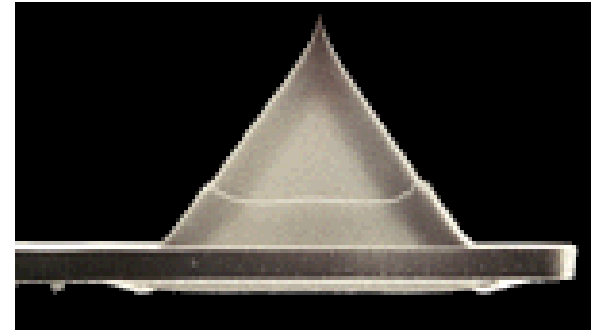
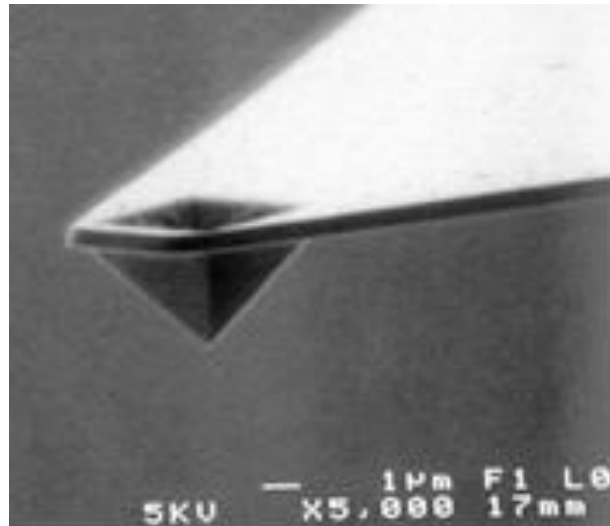
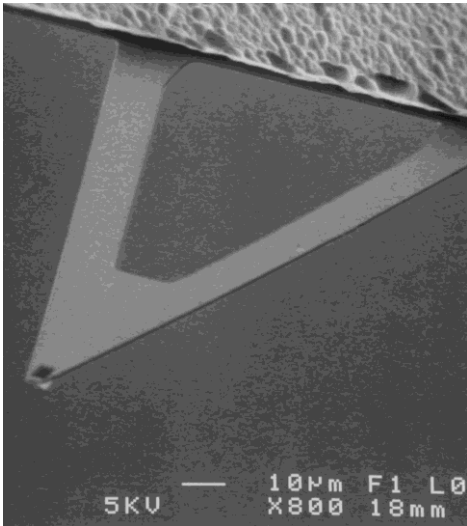
Mikroskopie skenující sondou (Scanning Probe Microscopy – SPM)

- metody určené k pozorování struktury povrchu
- nejsou založené na žádném druhu světla nebo záření, ale na postupném skenování povrchu pomocí sondy
- řada variant lišících se fyzikálním principem snímání
  - **mikroskopie atomárních sil (AFM) – dnes nejvíce užívaná, vynalezena 1986, založená na přitažlivých a odpudivých silách mezi atomy**
  - skenovací tunelová mikroskopie (STM) – nejstarší varianta (1981), založena na průchodu el. proudu mezi vzorkem a sondou, vyžaduje vodivý vzorek a vakuum
  - mnoho dalších variant - mikroskopie laterálních sil (LFM), mikroskopie modulovaných sil (FMM), mikroskopie magnetických sil (MFM), mikroskopie elektrostatických sil (EFM), mikroskopie balisticky emitovaných elektronů (BEEM) .....

Základní prvky SPM

Mikroskopie atomárních sil (AFM)

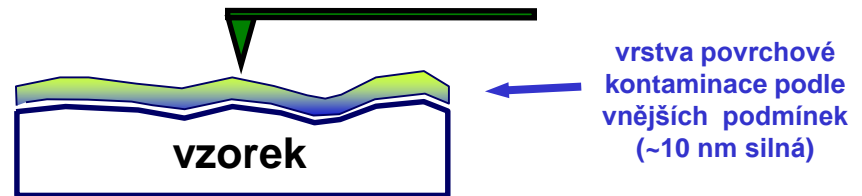

- **pružný nosník** (cantilever) a **sonda** vyrobená z Si_3N_4
- pyramidovitý tvar s poloměrem hrotu asi 10-50 nm
- délka nosníku 50-500 µm
- pružná konstanta ~0,1 – 0,7 N/m
- kontakt možný ve vzduchu i v kapalině
- ke snímání polohy nosníku se užívá laser a fotodioda

Režimy topografické AFM

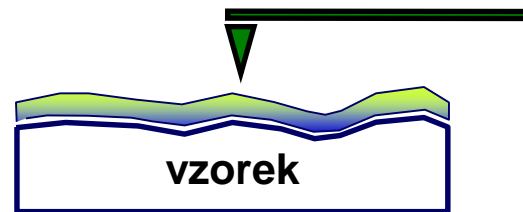
Kontaktní režim

zpětná vazba “odpudivými” elektrostatickými silami

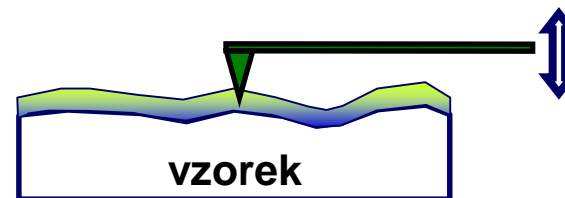
Nekontaktní režim

zpětná vazba “přitažlivými” van der Waalsovými silami

Pokleповý režim

sonda kmitá mezi nekontaktní a kontaktní oblastí
nejvhodnější režim pro biologické vzorky

červená krvinka

SOLVER NEXT-MDT

SOLVER
NEXT

000000
TEMP=25.6°C

SOLVER
NEXT